

TARTU ÜLIKOOL
HARIDUSTEADUSKOND
ERIPEDAGOOGIKA OSAKOND

Liisi Taniroo

**EESTI VIIBETE VÕRDLUS VENE VIIBETEGA SWADESH 200 NIMEKIRJA
ALUSEL**

Bakalaureusetöö

Läbiv pealkiri: Eesti viibete võrdlus vene viibetega

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Regina Paabo, MA

.....

(allkiri ja kuupäev)

Osakonna juhataja: Kaja Plado, MA

.....

(allkiri ja kuupäev)

Osakonnas registreeritud

.....

(allkiri)

.....

(kuupäev)

Tartu 2007

Kokkuvõte

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks oli välja selgitada erinevused ja sarnasused eesti viipekeele ja vene viipekeele viipevaras Swadesh 200 nimekirja alusel. Uuritavateks olid eesti rahvusest viipekeelsed kurdid (eesti viipekeele kasutajad) ning Eestis ja väljaspool Eestit sündinud vene rahvusest viipekeelsed kurdid (vene viipekeele kasutajad). Uurimus koosnes kahest osast: (a) küsitlus uuritavate valimi detailseks kirjeldamiseks ning (b) viibete (Swadesh 200 nimekirja põhjal) salvestamine videolindile. Eesti ja vene viibete võrdlemisel selgus, et eesti ja vene kurtide viipevaras esineb erinevusi 39% ulatuses, enam erinevusi esineb arbitraarsetes viibetes ning eelkõige viipe moodustuskohas.

Abstract

The current research purports to find out both the differences and the similarities of Estonian and Russian sign languages, taking as the basis of comparison the Swadesh word list 200. The respondents of the research are Estonian deaf who use Estonian sign language and the speakers of Russian sign language who are Russian deaf born both in Estonia and abroad. The research consists of two parts: (a) the questionnaire which aims to find out the detailed information about the respondents and (b) videotaping of the signs on the basis of the Swadesh word list 200. The comparison of Estonian and Russian signs has revealed that Estonian and Russian sign stocks differ by 39%. They vary the most in the use of arbitrary signs and primarily in the location of a sign formation.

Eesti viibete võrdlus vene viibetega Swadesh 200 nimekirja alusel

Viipekeeli on aastasadu peetud üheks universaalseks primitiivseks žestide keeleks. Viipekeelte keeleteadusliku uurimuse algus langeb 1950. aastatesse ning seostub eelkõige William C. Stokoe teaduslike lingvistiliste uurimustega. Uurides ameerika viipekeelt (ASL), kummutas Stokoe üldlevinud arusaama viipekeeltest kui algelisest žestide keelest. Tänapäevaks on läbi viidud hulganisti eri viipekeelte uurimusi ning seeläbi avastatud viipekeelte leksikaalne mitmekesisus ja grammatilised erisused. Keeleteadlaste huvi viipekeelte vastu kasvab ning üha enam uuritakse viipekeelte ajaloolist tausta, püütakse luua universaalne transkribeerimissüsteem, kõrvutatakse viipekeeli verbaalsete keeltega, võrreldakse viipekeeli omavahel selgitamiseks viipekeelte sugulussidemeid.

B. Woll (2000) on jaganud keeleteaduse arengu kolmeks perioodiks: *premodernseks*, *modernseks* ja *postmodernseks*. *Premodernseks perioodiks* nimetas autor aega, mil viipekeeli iseloomustati primitiivse ja universaalse keelena. Lingvistika jõudsa arengu perioodi nimetas autor *modernseks*. 17. sajandil tunnistasid keeleteadlased viipekeeli inimkonna loomulike keeltena ning püüdsid saavutada viipekeelte võrdsustamist verbaalsete keeltega. Kolmandaks keeleteaduse arengu ajastuks nimetas Woll *postmodernse perioodi*. Selle algusaegaga piiritleb autor rahvusvahelise viipekeele ja viipekeelte tüpologia uurimustega, viipekeelte vaheliste võrdluste ning kurtide omavahelises kasutuses olevate visuaal-ruumiliste keelte ehk viipekeelte ajalokalisatsiooni otsimisega (Woll, 2000; Zeshan, 2005).

Viipekeelte uurimine on oluliselt edasi läinud just viimaste aastakümnete jooksul. Laienenud on uuritav teemaatika, kasvanud viipekeelte lingvistiliste uurimuste, uurijate ning uuritavate viipekeelte arv. Kui 1970-ndade keskpaigas uuritavate viipekeelte seas oli vaid ASL, siis 1980-ndatel hakati uurima ka briti viipekeelt (BSL), prantsuse viipekeelt (LSF), rootsi viipekeelt, itaalia viipekeelt, jaapani viipekeelt ja teisi viipekeeli (Woll, 1984).

Tänapäeval on üheks keelesugulust uurivaks meetodikaks keelte kõrvutamine Swadeshi välja töötatud nimekirja alusel, mis koosneb 200 baasmõistest. On lingviste, kes julgelt kasutavad Swadeshi nimekirja ning kinnitavad või kummutavad püstitatud hüpoteese keelte võimaliku suguluse, laenude ja mõjutuste kohta. Samas on keeleteadlasi, kes peavad

Swadeshi ja analoogseid nimekirju mittepiisavateks, kinnitamaks genealoogilisi, territoriaalseid või muid keeltevahelisi sugulussidemeid.

Sõnanimekirjale toetavate uurimuste põhjal on vaadeldud rohkem kui 15 erinevat viipekeelt. Sarnasuse protsent on tunduvalt kõrgem kui kahe verbaalse keele puhul – 35-40%, kuid ka 60% sarnasust viipekeelte vahel ei peeta piisavaks, rääkimaks sugulussidemetest. Viipekeeli uurides tuleb arvesse võtta nii ajaloolised muutused, kultuurilised erinevused, kui ka võimalikud laenud ja keeltevahelised mõjud, aga ka seda, et mõju avaldavad nii viipekeeled kui ka verbaalsed keeled (Kyle, Woll, 1995).

Püüdes luua viipekeelte sugulussidemeid kajastavat mosaiikpilti, on teadlased kõrvutanud ligi 25 viipekeelt. Viipekeelte sugulussidemete uurimisel on kasutatud mitmeid vahendeid ja metoodikaid ning üheks produktiivsemaks on osutunud Swadeshi nimekiri. Käesoleva töö teoreetiline osa annab ülevaate viipekeelte glottokronoloogilistest uurimustest nimekirjade alusel. Töö esimene osa kirjeldab ka viipekeelte omadusi ning kurtide kogukonda Eestis. Eesti viipekeelt ei ole seni võrreldud teiste maailma viipekeeltega. Sellest lähtuvalt on käesoleva töö eesmärgiks võrrelda Eestis kasutusel olevaid eesti viipekeelt ja vene viipekeelt, noteerides uuritavat viipevara ning tuues välja viipevaras esinevaid erinevusi ja sarnasusi.

Viipekeelte olemusest

Tänu eripedagoogika ning keeleteaduse jõudsale arengule on kurtide omavahelises kommunikatsioonis kasutusel olevaid viipekeeli tunnustatud loomulikeks inimkeelteks (Jann, 2003). Lingvistika kui distsipliin on arenenud alates 17. sajandist, kuid alles eelmise sajandi teisel poolel muutusid viipekeeled maailmas keeleteaduse uurimisobjektiks. Kurtide esimeste haridusasutuste avamisega muutus arusaam viipekeeltest ning teadlased tunnistasid viipekeelte viipevaras esinevaid erinevusi (Woll, 2000). Turner (2006) nimetas viipekeelte ignoreerimist, pikaajalist pidamist üheks primitiivseks kommunikatsioonivahendiks ning puhast oraalset meetodit kurtide õpetamisel „lingvistiliseks genotsiidiks”.

N. Chomsky määratles 1965. aastal toimunud neurolingvistika-alasel teaduskonverentsil keelt järgmiselt: „Keel on heli ja tähenduse eriomane vastavus.” Võttes arvesse viipekeeli pakkus N. Chomsky 1967. aastal uue definitsiooni: keel „on signaali ja tähenduse vastavus” (Laiapea, 2001). L. Vögotski on nimetanud viipekeeli keerukaks omanäoliseks lingvistiliseks süsteemiks, loomulikeks keelteks, mis on rikkalikult arenenud ning võimaldavad hankida ja edastada informatsiooni (Zaitseva, 1998).

Mitmed autorid on toonud välja kolm põhimõtteliselt erinevat vormi kuuljate ja kurtide ning kurtide omavahelises kasutuses. (1) Sõrmendamine põhineb täielikult

verbaalsetel keeltel. (2) Viibeldud kõnes on verbaalsete keelte modaalsus muudetud viipemärkide ja sõrmendamise toel auditiiv-verbaalsest visuaal-ruumiliseks. Ning viimaks (3) viipekeeled, mis on kasutusel kurtide omavahelises suhtluses ning mille omandamine ja edasiandmine toimib kurtide kogukonna siseselt aga ka kurtidelt vanematelt kurtidele lastele. Viipekeeled ei ole tuletis teistest keeltest nagu sõrmendamine ja viibeldud kõne. Viipekeeltele on olemas oma süntaks ning teised loomulike keelte tunnused (Kyle, Woll, 1995; Zaitseva, 1995; Paavel, Toom, 1991).

Ingliskeelse mõiste all „sign languages” on läbi aegade käsitletud nii inimeste, loomade eneseväljendust, emotsioone kui ka semiootilisi süsteeme. Kuid Stokoe'i (1980) arvates on loetletud kasutusviisid olnud väärad juhul, kui räägitakse struktuuridest, mis asendavad verbaalseid keeli, kuid milles kasutusel olevad sõnad ja laused ei sõltu verbaalsetest keeltest. Rääkides viipekeeltest („sign languages”), rõhutas Stokoe, et tegemist on kuulmispuudega inimeste omavaheliseks interaktsiooniks kasutusel olevate loomulike keeltega.

Viipekeelte uurimise käigus avastati nende leksikaalne mitmekesisus ning alles hiljem tunnustati ka piirkondlikke grammatilisi erinevusi. Paljud keeleteadlased on loetlenud loomulike keelte tunnuseid ning tõestanud, et viipekeeled vastavad nendele tunnustele nii keeleteaduslikus, sotsiolingvistilises kui ka psühholingvistilises plaanis. Esimeseks tunnuseks on toodud kasutatavate kõnefunktsioonide paljusus ning metakeele olemasolu. Ka viipekeeltes saab esitada küsimusi või käskida, paluda või oma seisukohti avaldada, aga ka rääkida keeltest endist. Teiseks on viipekeeltele omased ka piirkondlikud ja sotsiaalsed erinevused, aga ka teiste keelte mõjutuste vastuvõtt. Viipekeeled annavad kurtide kogukonnale võimaluse määratleda end keelelis-kultuurilise vähemusena. Nagu ka teised keeled muutuvad viipekeeled ajas ning võivad kasutajaskonna kadudes ise kaduda (Woll, 2000; Zeshan, 2005; Laiapea, 2001). Viipekeeltes avaldub struktuuri mitmekordsuse printsiip: lõplikku hulka keele elemente kombineerides on võimalik moodustada lõputut hulka morfeeme, lauseid ja tekste. Oluline on ka see, et kombineerimine ei toimu mitte juhuslikult, vaid kindlatele reeglitele põhinedes. Seega saavad viipekeeli suhtlusvahendina kasutada üksnes inimesed, kes valdavad nende keelte koodi. Ning viimaks loomulike keeltena erinevad viipekeeled teistest semiootilistest süsteemidest selle poolest, et keelte edasiandmine toimub nii vanematelt lastele ehk ühelt põlvkonnalt teisele kui ka liikudes edasi kogukonnasiseselt. Viipekeelte omandamine on mõjutatud nii kurtide hariduspoliitikast ehk õpetusmeetoditest, suhtumisest kurtidesse kui sotsiaalsesse rühma, kas kui keelevähemusse või puudega

inimestesse, ning viipekeelte staatusest ühiskonnas (Kyle, Woll, 1995; Laiapea, Miljan, Sutrop, Toom, 2003; Armstrong, 1999).

Kireemid viipekeeltes. Viipekeelte üksuste fikseerimiseks, võrdlemiseks ja analüüsimiseks on vajalik määrata nende üksuste minimaalsed koostisosad. Nii on Ameerika keeleteadlane Stokoe tuletanud viipekeelte moodustusühikute nimetuse – kireem¹ – kreekakeelsest sõnast ‘cher’ ehk ‘käsi’ ning nimetanud viibete moodustusühikud verbaalsete keelte moodustusühikute ehk foneemide analoogiks. Kireemidel ei ole omaette tähendust nagu ei ole seda ka morfeemidel, küll aga nii kireemide kui ka morfeemide kombinatsioonidel (Stokoe, 1980; Sutton-Spence, Woll, 1998).

Viibete uurimise, fikseerimise ja võrdlemise hõlbustamiseks tõi W. C. Stokoe välja kolm kireemitüüpi:

- käevorm – see, mis artikuleerib ehk tekitab keelelise signaal, teostab liikumist, näiteks labakäsi või rusikas käsi;
- moodustukoht – koht, kus toimub artikulatsiooniliigutus ehk keha ja näo erinevad piirkonnad;
- liigutus – artikulatsiooni liikumine, näiteks sirge või kaarjas, sulguv või avanev (Stokoe, 1980; Thoutenhoofd, 2003; Takkinen, 2005; Laiapea, 1992).

Viipekeeltes esineb kindel arv kireeme, nagu on kindel arv foneeme verbaalsetes keeltes. Viibete noteerimisel on oluline lähtuda ühtselt kireemide kogumist. Kireemide hulka on vajalik korduvate uurimuste käigus kontrollida ning vajadusel laiendada või kitsendada, kuna kireemid avalduvad viipekeeltes allokeeridena, nagu foneemid avalduvad verbaalsetes keeltes häälikvariantide ehk allofoonidena (M. Erelt, T. Erelt, Ross, 1997). Allokeer ei muuda viipe tähendust, kuid selle variatsioonid võivad olla tingitud nii viipeleja isikupärast, kõnetempost, lauserõhust kui naaberkireemide mõjust, nagu seda on verbaalses kõnes koartikulatsioon (Püvi, 2006). Rakendades töösse meeskond, on võimalik vähendada allokeeridest tingitud erinevusi ühe ja sama viipe noteerimisel.

McDonald (1983) nimetas viipe tuumaks ehk tüveks üksnes viipe käekuju, kuna see kireemitüüp annab põhilise teabe viipemärgist. Autor võttis just viipe käekuju oma uurimuse aluseks viipekeelte vaheliste erinevuste välja selgitamiseks. Seevastu Woll (1983) vaatles viipe käekuju ja moodustuskoha võrdväärsete viipe komponentidena ning uuris BSL viipeid

¹ Eestis on seni avaldatud teaduslikes artiklites olnud kasutusel kaks varianti antud terminist: ‘kireem’ ja ‘kereem’. Kuid Eesti Rakenduslingvistika Ühingu teise aastaraamatu toimetajad H. Metslang ja M. Langemets ja keeleteimetaja M.-M. Sepper on kinnitanud variandi ‘kireem’ viidates sõnatüvele ‘kiroloogia’.

lähtudes nendest kahest kireemitüübist. Kuna viipekäekuju omab laiemat tähendust ning viipe moodustuskoht täpsustab seda, on nende kahe kireemitüübi osatähtsus viibete noteerimisel ja võrdlemisel võrreldav.

Viipemärkide ikoonilisus ja arbitraarsus. Vaadates üksikviibet võib sageli leida seotust tähistaja ja tähistatu vahel. Oma loomult ruumilised ja nähtavad viipekeeled kasutavad ära avanevad võimalused ning tähistavad nähtavaga nähtavat. Viipeid, mis on otseselt seotud tähistatavaga, nimetatakse ikoonilisteks (Stokoe, 1980). Sutton-Spence'i ja Woll'i (1998) arvates mõiste ikoonilisus eeldab väljendusviisi, mis koosneb üksnes miimikast ja „pildist”. Selline kommunikatsioon ei ole autorite arvates võimalik ka žestide tasandil, kuna žestidki erinevad kultuuriti. Just seetõttu pakkusid Sutton-Spence ja Woll välja termini, mis kajastaks selliste viibete olemust täpsemalt – „visuaalselt motiveeritud” ehk „nägemisega ajendatud” viiped.

Viipekeeltes on aga palju selliseid viipeid, mille vormilist seotust tähistatavaga on keerukas või võimatu ilma keeleteadlaste uuringuteta näha. Selliseid viipeid nimetatakse arbitraarseteks ehk meelevaldseteks (Stokoe, 1980; Laiapea, 1992). Arbitraarsus viitab sellele, et tähistatava tähendust ei ole võimalik „vormist” ära arvata, ega kirjutata ette „vormi” olemust.

Vastandades ikoonilisust ja arbitraarust leidis Uden (1986), et osa viibetest on läbinud teatud muutuse või arengu ning selle otsene seos tähistatavaga on hääbunud või kadunud (näiteks eesti viibe ‚sai’), selliseid viipeid nimetas ta esoteerilisteks. Autor jaotas viiped kolmeks. Ikoonilised on viiped, mille seos tähistatavaga on selge üle 90% inimestele, kes kuuluvad samasse kultuuri. Sutton-Spence ja Woll (1998) selgitasid, et ikoonilised viiped on tähistatava visuaalne representatsioon. Esoteerilised ehk kaudselt ikoonilised on need viiped, mille seos on tajutav ligi 50% inimestest ning muutub iseenesest mõistetavaks, kui seos lahti seletada. Need viiped on läbinud arengulise muutuse ning kaotanud otsese seose tähistatavaga. Arbitraarsed on viiped, mille puhul seos tähistatavaga on kokkuleppeline. Uden (1986) määras ikooniliste viibete mahuks 1/3, kaudselt ikooniliste viibete osa on autori arvates 1/2 ning arbitraarsete viibete osakaal 1/5 viipekeelte leksikast. Autor mainis, et verbaalsetes keeltes on ikoonilisus pigem haruldane nähtus, ka esoteerilisi sõnu esineb vähe, küll aga suurem osa sõnavarast on arbitraarne. Viipekeeltes on aga vastupidi: see, mis on verbaalsetes keeltes pigem erand, on viipekeeltes reegel, teisisõnu on ikoonilised ja esoteerilised viiped viipekeeltes domineerivad.

Glottokronoloogilised uurimused viipekeeltes

Viipekeelte sugulusketi ehitamisesse on panustanud väga paljud keeleteadlased (Nonaka, 2004). Uurides viipekeelte morfoloogiat, käelist ja mittekäelist väljendamist, eituse vorme, on Brita Bergman (1983), Mary Brennan (1983) ja Ulrike Zeshan (2004; 2005) nimetanud oma tööde võimaliku edaspidise väljundina just viipekeelte vahelise uurimise morfoloogia ja väljendusviiside kõrvutamise ja võrdlemise näol. Woll (1984) nimetas sõnavara ja grammatika uuringuid samatähtsateks selgitamiseks viipekeelte sugulussidemeid. Uden (1986) aga pidas esmatähtsaks siiski sõnavara võrdlust ning arvas, et viipekeeli ei ole võimalik võrrelda verbaalsete keeltega ikoonilisuse ja arbitraarsuse osatähtsuse tõttu.

Kõrvutades viipekeeli, uurisid mitmed teadlased viipekeelte ajaloolisi muutusi ja laenviipeid, mis on üle võetud nii dominantkeeltest kui ka teistest viipekeeltest. Wallin (1983) kõrvutas tänapäeva rootsi viipekeele viipeid vanimas sõnaraamatus kirjeldatutega. Viibete laenamist, sh ka dominantkeeltest ehk laenude tõlkimist, on uurinud Schein ja Stewart (1995). Teadlased käsitlesid viipe käekuju viibete leksikaalse rühmitusalusena ning nimetavad üheks laenamise viisiks sõrmendamise, kui sõrmendatakse teatud piirkonna dominantkeele sõna vaid algus- ja/või lõputäht ning ajapikku kinnistub selline viibe sama piirkonna viipekeelde (Schein, Stewart, 1995; Sutton-Spence, Woll, 1998; Stokoe, 2001).

Osa keeleteadlastest tuginevad universaalsuse teorial, teised aga otsivad ajalooliste muutuste nn loomuliku käiku. Ameerika keeleteadlane Morris Swadesh lõi metoodika keeltevahelise suguluse välja selgitamiseks, koostades nimekirja üldkasutatavatest mõistetest. Swadesh koostas antud nimekirja baassõnavara, et välja selgitada samatüvelised sõnad, mis esinevad erinevates keeltes ning tuginedes saadud tulemustele püstitada hüpoteese võimalike keeltevaheliste sugulussidemete kohta (Bova, 2004; Strazny, 2000; Stokoe, 2001). Swadeshi loodud teadusharu – glottokronoloogia – võimaldab välja noppida kahe keele samatüvelised sõnad ning hinnata ajavahemikku, mil keeled võisid hakata lahku arenema. Mida suuremaks osutub samatüveliste sõnade protsent, seda hiljem on toimunud keelte eraldumine üks teisest. Swadeshi metoodika on võimaldanud leida uusi aspekte keelte ajaloo ning seadnud kahtluse alla seni fikseeritud ajalooliste protokollide ainuõigsust (Stokoe, 2001). Swadesh uuris keelte nn tuumsõnavara muutusi ajas ning koostas selleks vastavad nimekirjad 30-st ja 100-st mõistest, hiljem suurendas selle mahtu 200-ni.

Swadeshi nimekiri leidis laialdaselt kasutust ka viipekeelte uurijate seas, kuid mitmed keeleteadlased modifitseerisid seda. Leksikostaatilise glottokronoloogiaga tegeles ka Woodward (1980). Autor jaotas glottokronoloogilised uurimused kaheks: uurimusteks, mis nõ alahindavad viipekeelte muutumist ajas ja kreolisatsiooni protsessi ning uurimused, mis rõhutavad ajaloolisi muutusi viipekeelte leksikas. Uurides viipekeelte muutumist ajas, käsitles

autor Gudschinsky ja Gejl'mani töid ning võrdles omavahel ühiste juurtega LSF ja ASL. Woodward uuris üksnes ajaloolises suguluses olevaid viipeid ning jättis välja juhuslikult sarnased viiped. Nii lühendas ta nimekirja 100 mõisteni, pidades mõttetuks võrrelda nn osutavaid viipeid, mis vaid osutavad tähistatavale objektile. Välja jäetud mõisted langesid Woodwardi arvates kokku kõikides viipekeeltes 100% ning olid nõ universaalsed ega võimaldanud diskuteerida viipekeelte ajaloolise suguluse üle (Woll, 1984; Stokoe, 2001).

Ka Kyle ja Woll modifitseerisid Swadeshi nimekirja. Vastupidiselt Woodwardile ei pidanud autorid ühtki Swadeshi nimekirja piisavaks, otsustamaks viipekeelte vahelisele sugulusele ning koostasid oma veelgi mahukama nimekirja 257 sõnast, millesse lisasid mõisteid, mis on omased kurtide kultuurile, aga ka numbrite ja värvuste nimetusi. Maailmas on enim kasutust leidnud siiski Swadesh 200 ja 207 nimekirjad (Kyle, Woll, 1995).

Woll (1984) kasutas Swadeshi nimekirja vaid ühe osana oma uurimusest. Teises osas analüüsis ta lasteraamatu „Snowman” kurtide tõlget viipekeeltesse. Autor nimetas neli ohtu analoogse uurimuse läbi viimisel: (1) uuritavate viipekeelte kasutajaid peaks olema rohkem kui üks, (2) sõnavara väike lõik ei anna väga täpset ülevaadet viipekeeltest, (3) vähe on uuritud viipekeelte ajaloolisi seoseid ja muutusi, (4) nimekirjaga töötades võib saadud tulemus olla reaalsest suguluse näitajast madalam.

Teadlased, kes on püstitanud eesmärgi selgitada tänapäeva viipekeelte vahelised erinevused, tegelevad nn modernsete viipekeeltega. Uurijad, kes vaatlevad eelkõige viipekeelte muutusi ajas, võrdlevad nn modernseid viipekeeli vanimate sõnaraamatutega. Stokoe (2001) kõrvutas Swadeshi loodud vahendi abil modernseid ehk tänapäeva viipekeeli ja verbaalseid keeli varem kasutusel olevate viipekeelte ja verbaalsete keeltega. Autor pidas tänapäeva kõiki keeli oluliselt tugevamateks ja püsivamateks, kuna ühiskonna struktuur ja eluviis on muutunud keerukamaks.

Viipekeelte võimalikke sugulussidemeid. On palju vaadeldud viipekeelte vahelisi erinevusi ja sarnasusi, misjärel on välja toodud tõsiasi, et viipekeeled sarnanevad tunduvalt suuremal määral kui verbaalsed keeled. Samas, kuna suurem osa uurimusi on läbi viidud Euroopas ja Ameerikas käibel olevate viipekeeltega, tuleb sellesse väitesse suhtuda teatud ettevaatusega. Woll (1984) pakkus välja neli võimalikku põhjust viipekeelte ulatuslike kokkulangevuste selgitamiseks: (1) ajaloolised seosed ja muutused, (2) laenviiped ja erinevate viipekeelte kasutajate kontaktid, (3) viipekeelte juhuslik kokkulangevus ja (4) kultuurilised erinevused. Oma hilisemas töös nimetas Woll (2000) veel lisaks viis viipekeelte sarnasuste põhjust: (5) viipekeelte suhteliselt noor iga, (6) viipekeelte ikoonilisus, (7) viipekeelte seotus

žestidega, (8) viipekeelte lineaarse süntaksi variatiivsus on loomupäraselt suurem, kui verbaalsete keelte ruumilise süntaksi variatiivsus, (9) võimalikud erinevused viipekeelte vahel, mida keeleteadlased veel ei näe. Seega seisavad viipekeelte uurijad silmitsi vähemalt üheksa probleemi ees andmete analüüsimisel ning järelduste tegemisel.

Mitmed keeleteadlased on nimetanud võimalikke sugulasviipekeeli. Kyle ja Woll on glottokronoloogilises uurimuses selgitanud ja tõestanud BSL ja Auslan ajaloolise seotuse, leides sarnasuse 80% uuritud viibetes (Kyle, Woll, 1995; Sutton-Spence, Woll, 1998). Johnston (2006) nimetas Auslan koguni üheks vanimaks viipekeeleks ja BSL'i variandiks, nagu seda on austraalia inglise keel briti inglise keele suhtes. Nonaka (2004) kinnitas tai viipekeele ja ASL sugulussidemeid ning põhjendas seda keelte vaheliste kontaktide rohkuse ja kreolisatsiooniprotsessiga.

Woodward püstitas hüpoteesi, et kõige enam samatüvelisi viipeid on BSL ja ASL, veidi vähem inglise viipekeeles ja saksa viipekeeles ning kõige vähem inglise viipekeeles ja vene viipekeeles. Woodward kasutas Swadeshi nimekirja modifitseeritud kujul. Autor eeldas leida 90% sarnasust ASL ja LSF vahel ning vaatamata sellele, et need viipekeeled hakkasid lahku arenema alles 1816. aastal, osutus sarnasuse protsent tunduvalt madalamaks – 60%. Autor põhjendas antud asjaolu kreolisatsiooniprotsessiga. Samas ei seletanud Woodward, miks on tegemist just sugulusega, mitte juhusliku sarnasusega nende kahe viipekeele vahel (Kyle, Woll, 1995).

Gejl'man on uurinud tänapäeva ja eelmisel sajandil fikseeritud vene viipekeelt ning leidnud 97,5% kokkulangevuse 70 viipe puhul (ajavahemik kuni 120 aastat). Woodward (1980) on vaadanud ajaloolisi muutusi LSF ja ASL kui sugulaskeelte vahel, mis hakkasid lahku kasvama rohkem kui 160 aastat tagasi. Autor kõrvutas 872 viibet ning leidis vaid 57,3% neist ühise tüvega. Woodward kitsendas viibete arvu ja valiku Swadeshi esitatud nimekirjas sõnadega ning sugulasviibete protsent osutus vaid 61%. Sellise suure erinevuse peamiseks põhjuseks nimetas autor kreolisatsiooni, mis on tema arvates tunduvalt kiirem protsess, kui keelte sisene ajalooline muutus.

Zeshani (2005) arvates ei saa verbaalsete keelte geneoloogilise suguluse mõistet analoogia põhjal laiendada ka viipekeelte uurimustele, kuna viipekeelte vahelised kontaktid on tänapäevani vähesel määral uuritud ning teisalt saavad viipekeeled areneda ka ilma teiste keelte mõjutusteta. Viipekeeled muutuvad ajas üsna kiiresti, mistõttu on sageli viipekeelte vahelisi seoseid võimalik märgata ja fikseerida üksnes lühikese aja jooksul. Autori sõnul võis kõige enam viipekeelte vahelisi mõjutusi näha eelkõige Teise Maailmasõja järgsel ajal.

Kõikidest nendest märkustest lähtuvalt iseloomustas autor järgnevalt toodud viipekeelte suguluse ja mõjutuste tabelit algelise ning ajutisena.

Gordon (2005) nimetas 121 maailmas käibel olevat viipekeelt, Zeshan (2005) võttis kokku ja tõi välja tänapäevaks välja selgitatud võimalikud sugulussidemed viipekeelte vahel:

- British Sign Language (BSL) – Australian Sign Language (Auslan) – New Zealand Sign Language (NZSL)
- Nihon Shuwa (Japanese Sign Language) – Taiwanese Sign Language – South Korean Sign Language
- Langue de Signes Francaise (LSF) – American Sign Language (ASL) – Russian Sign Language – Nederlandse Gebarentaal (põhja-hollandi viipekeeledialekt) – Vlaamse Gebarentaal (flaami, Belgia osa) – LSF (ja ASL mõju) – Irish Sign Language – Lingua de Sinais Brasileira
- Deutsche Gebärdensprache – (võimalik, ka teised keskida-euroopa viipekeeled) – Israeli Sign Language
- Svenska Teckenspraket – Finnish Sign Language
- ASL – Ugandan Sign Language – Thai Sign Language – Kenyan Sign Language
- Lingua Italiana dei Segni – Lengua de Senas Argentina
- Chinese Sign Language – Hong Kong Sign Language

Viibete ülesmärkimine. Otsene vajadus viipekeelte kirjaliku vormi loomise järele puudub, kuna viipekeelsed kogukonnad on ühiskonna keelelised vähemused ja suurem osa kurte valdab kohaliku viipekeeled kõrval ka kohaliku dominantkeele kirjalikku vormi. Samas keeleuurijad vajavad notatsioonisüsteemi, mis võimaldab viipevara kirja panna, analüüsida ning võrrelda. Viibete ülesmärkimist kasutatakse üldjuhul uurimistöodes ning vähem igapäevases suhtlemises. Stokoe oli esimene, kes hakkas viipevara kirjalikult fikseerima ning just tema süsteemile toetudes on arendatud uusi notatsioonisüsteeme viipekeelte piirkondlikest erinevustest lähtudes. Eestis on eesti viipekeeled notatsiooniga tegelenud Tartu Ülikooli keelelaboratoorium ja Porkuni Kurtide Kooli Viipekeeled Keskus (Toom, Trükmann, Hollman, 2006).

Kurtide kogukond

Kurtide kogukonna mõiste käsitlemisel on Baker ja Battison (1993) pöördunud sotsioloogide poole selgitamaks terminit kogukond, mille puhul on George Hillery toonud

koguni 94 definitsiooni ning peamisteks tunnusteks nimetanud kogukonna ühtsed eesmärgid, ühine territoorium ja õigus korraldada oma kogukonna sotsiaalset elu. Kogukonnad võivad olla homogeensed väikesed ja suletud, aga ka heterogeensed ning mitmest alarühmast koosnevad.

Kurtide kogukonda iseloomustab ühine keel ja ühised eesmärgid. Nii rõhutas Susan Burch (2004), et viipekeeled on kurtide jaoks küll informatsiooni hankimise ja edastamise võimalus, kuid eelkõige tähistavad need kuuluvust kurtide kogukonda kui eraldiseisvasse vähemusrühma. 1968. aastal nimetas Schein kurtide kogukonda kuuluvateks üksnes sügava kuulmispuudega inimesi. Samas Baker ja Battison (1993) väitsid, et kurtide kogukonda võivad kuuluda ka kuulmispuudeta inimesed, kes toetavad kurtide eesmärke ning töötavad nende eesmärkide realiseerimise heaks, näiteks kurtide vanemate kuuljad lapsed, viipekeelte tõlgid.

Erinevad definitsioonid tekitavad vastuolulisi arvamusi kurtide kogukonna arvukusest. Johnston (2006) toetus oma töös mitmetele uurimustele ja erialasele õppekirjandusele, et selgitada välja eelkõige Austraalia kurtide kogukonna arvukus. Autor kõrvutas Van Cleve'i, Flynn'i, Poweri, Scheini, Hyde'i ja Ozolinsi uurimuste käigus saadud tulemusi ja nimetas võimalikku sügava kuulmislangusega inimeste arvuks 1:1000, so 0,1% elanikkonnast. Nii nagu Johnston ka Harrington (2004) rõhutas, et toodud protsent on väga algeline, kuna paljudes riikides puuduvad või on aegunud vastavad statistilised andmed, kuulmispuudega inimesed identifitseerivad end nii kuuljate kui ka kurtide sekka ning kuulmispuude teket mõjutavad mitmed faktorid, sh sõjad, epideemiad, meditsiini areng, geneetika avastused, riigi heaolu.

Rahvusvahelise Kurtide Organisatsiooni (International Deaf Community) nimetatud üldine kurtide arv kõigub 22 miljonist 34 miljonini. On tehtud mitmeid statistilisi kokkuvõtteid, kuid paraku suuremat osa neist peetakse mitteusaldusväärseteks. Berke (2006) nimetas peamiseks põhjuseks selle, et sageli inimesed ei soovi identifitseerida end kurtidena.

Eesti kurtide kogukond. Saar ja Tarvel (1988) on 1985. aastal uurinud Eesti kuulmispuudega elanikkonda. Kuulmispuude tegeliku leviku väljaselgitamiseks tegid autorid lausregistratsiooniga kindlaks ligi 9000 tõsise kuulmispuudega inimest. Kuid seda arvu ei käsitleta lõplikuna. Uuritud inimeste hulgas moodustasid vaegkuuljad ligi 82% ja 18% kurdid.

Eesti Vaegkuuljate Ühingu 2006. aasta andmeil moodustavad kuulmispuudega inimesed elanikkonnast 6-10%. Nagu ka väliskirjanduse allikate autorid nimetas Eesti Kurtide Liit kurtuse esinemissageduseks 0,1% ehk üks laps tuhandest. Igal kolmandal vanuril on juba

ealistest muutustest tingitud kuulmiskahjustus. Kuulmispuuetega inimeste arv kasvab elanikkonna vananemise ja mürataseme suurenemise tõttu (Suni, 2006).

Eesti kurtide kogukonna tuumikuna võib käsitleda ligi 2000 Eestis elavat eri rahvusest kurti, sealhulgas venelased, valgevenelased, ukrainlased, juudid, lätlased, leedulased, kasahhid, austraallased, kes moodustavad omaette grupid ehk väiksemad kogukonnad Eesti kurtide kogukonna sees (Saar, Tarvel, 1988). Rahvusest tulenevalt esineb ka erisusi Eestis kasutusel olevates viipekeeltes. Lisaks viipekeelsetele kurtidele moodustavad viipekeele kasutajaskonna ka viipekeele tõlgid, osa vaegkuuljatest ning kurtide vanemate kuuljad lapsed, kelle emakeeleks on sageli just viipekeel, seega ühtekokku on umbes 4500 viipekeele regulaarset kasutajat Eestis (Laiapea, Miljan, Toom, Sutrop, 2002). Viipekeelsete kurtide kogukond Eestis on heterogeenne, mistõttu vajavad täpsemat uurimist Eestis kasutusel olevate viipekeelte vahelised mõjutused ning erinevused ja sarnasused.

Kuni 1990. aastate alguseni avaldas eesti kurtide kogukonnale, haridusele ja eesti viipekeelele enim mõju Venemaa kurtide kogukond, hariduspoliitika ja vene viipekeel. Toimus hulganisti spordivõistlusi ja teisi ühisüritusi Eesti ja Venemaa kurtide vahel, tekkis rohkelt eesti-vene segaabiellusi kurtide seas. Ka tänapäeval on eesti kurtide kontaktid suurnaaberriigiga säilinud. Kuid eesti kurdid on hakanud rohkem reisima, mistõttu on eesti kurtide kontaktid muutunud tihedamaks ka teiste riikide kurtidega, kasvanud on ka teiste riikide viipekeelte mõju eesti viipekeelele.

Vene kurtide kogukond Eestis. Suurem osa Eestis elavatest vene kurtidest on koondunud Tallinnasse ja Narva. Wikimedia Foundation Inc. (2006) on avaldanud andmed, mille kohaselt Eestis elavatest vene rahvusest kurtidest kasutab 80% pigem eesti viipekeelt, 20% aga vene viipekeelt. Esitatud arvandmed on küsitavad, kuna puuduvad mastaapsed uurimused. Samas minu eelneva töö raames läbi viidud küsitlus lubab siiski oletada, et vene kurdid kasutavad omavahelises suhtlemises pigem vene viipekeelt. Küsitluse viisin läbi väiksearvulise valimiga vene kurtide seas. Selle tulemustest selgus, et vene kurdid suhtlevad nii eesti kurtide kui ka vene kurtidega ning kasutavad nii eesti keelt, vene keelt, eesti viipekeelt kui ka vene viipekeelt, samas nende peamiseks suhtlemisvahendiks on siiski vene viipekeel.

Püüdes jõuda selgusele, kui suure protsendi moodustavad vene kurdid Eestis elavate kurtide seast, olen pöördunud Statistikaametisse, Eesti Kurtide Liitu, Eesti Vaegkuuljate Liitu, Arstliku ekspertiisi komisjoni, Eesti Kuulmispuuetega Laste Vanemate Liitu, Narva Paju Kooli, Integratsiooni Ühiskondlikku Algatuskeskusesse, Eesti Viipekeele Tõlkide Ühingusse, Eesti Kurtide Noorte Organisatsiooni. Ülalmainitud organisatsioonidest saadud mitte-

ametlikud arvnäitajad kõikusid vahemikus 400-700 inimest. Lähedased andmed on toodud ka *Mitte-eestlastest kurtide integratsiooni projektis*, kus ligikaudu 2000 Eestis elavast viipekeelsest kuulmispuudega inimesest on umbes 400 arvatud mitte-eestlasteks (Toom, Põldots, 1999-2000).

Viipekeelte vahelised erinevused on eelkõige (1) ajaloolised, (2) piirkondlikud ehk territoriaalsed, (3) sotsiaalsed ehk soolised, vanuselised, etnilised, religioossed, kakskeelsusest ja staatusest tulenevad ning (4) situatiivsed ehk mida tuttavam olukord on kurdile, seda ebatäpsem võib olla tema artikulatsioon, sh käekujude sulandumine, moodustuskoha ebatäpne kasutus, viibete toomine enda ette. Kuid viipekeeled erinevad ka kurtide kogukondade mitmekesisuse ja kontaktide, kultuuride erinevuste ning juhuslike kokkulangevuste tõttu. Üheks produktiivseimaks viipekeelte sugulussidemete uurimisvahendiks on nimekirjad. Enim kasutatust on leidnud Swadesh nimekirjad, mida uurijad tõlgivad ja kohandavad toetudes keeleteadlaste nõuannetele ning eelnevalt läbiviidud uurimustele.

Kõrvutades Eestis ja väljaspool Eestit sündinud vene kurtide viipeid Swadesh 200 nimekirja alusel, selgus, et uurimuses osalenute vene kurtide viipevaras esines erinevusi vaid 22%, sarnaselt seega esitati 78% viibete kogu hulgast, sh 17% sünonüümsete moodustusühikutega, käekuju ja moodustuskohaga, mida kasutasid mõlemad rühmad ühe ja sama viipemärgi tähistamiseks (Taniroo, 2007).

Antud uurimustöö eesmärgiks on välja selgitada Eestis elavate eesti ja vene kurtide viipevaras esinevaid erinevusi ja sarnasusi, aga ka võimalikku seost väljaspool Eestit ja Eestis sündinud vene kurtide ning Lõuna- ja Põhja-Eestist pärit eesti kurtide viipleemise vahel (Swadesh 200 nimekirja alusel).

Seatud eesmärgi täitmiseks püstitasin järgmised ülesanded:

- 1) koostada küsimustik ja viia läbi küsitlus valimi detailseks kirjeldamiseks; uuritavate kurtide üldandmete kinnitamiseks ning nende hinnangu selgitamiseks eesti viipekeeles ja vene viipekeeles esinevate kokkulangevuste kohta;
- 2) tõlkida Swadesh 200 nimekiri inglise keelest eesti keelde eesti kurtidele esitamiseks; jaotada nimekirjas olevate mõistete viipevasted ikoonilisteks ja arbitraarseteks eesti viipekeele ja vene viipekeele erinevuste ja sarnasuste iseloomustamiseks;
- 3) salvestada uuritavate viipleemine videolindile eesti ja vene viibete võrdlemiseks, väljaspool Eestit ja Eestis sündinud vene kurtide ning Lõuna- ja

Põhja-Eestist pärit eesti kurtide viiplitsemise vahel võimaliku seose välja selgitamiseks;

- 4) võrrelda ja analüüsida salvestatud viipeid, lähtudes viipe käekujust ja moodustuskohast.

Eesmärgist tulenevalt püstitasin oma töös järgmised hüpoteesid:

1. Eesti viipekeelt ja vene viipekeelt saab (Swadesh 200 nimekirja alusel) pidada sugulaskeelteks, viipevara erinevus ei ületa 40%.
2. Lõuna- ja Põhja-Eestist pärit eesti kurtide viibetes esinevad erinevused on analoogselt väljaspool Eestit ja Eestis sündinud vene kurtide võrreldud viibetega pigem viipe käekujus ja ikoonilistes viibetes.
3. Eesti viipekeele ja vene viipekeele erinevatest viibetest on suurem osa arbitraarsed ning enam erinevusi avaldub viipe käekujus.
4. Osutavad viiped eesti viipekeeles ja vene viipekeeles on identsed, need langevad kokku 100%.

Meetod

Katseisikud. Uuringus osales 16 Eestis elavat viipekeelset kurti, neist pooled (8) olid vene rahvusest ja pooled eesti rahvusest. Vene rahvusest kurdid jagasin omakorda kahte rühma: neli olid väljaspool Eestit sündinud (kaks Venemaal, üks Ukrainas ja üks Tatarstanis) ja neli Eestis. Eesti rahvusest kurdid jagasin samuti kahte rühma: neli oli pärit Lõuna-Eestist ja neli Põhja-Eestist.

Vene rahvusest kurtide valimi koostas juhusliku valiku alusel Integratsiooni Ühiskondlikku Algatuskeskuse 2006/2007 hooaja õpilastest. Eesti rahvusest kurtide valimi koostamisel lähtusin vene kurtide valimisse kuuluvate isikute üldandmetest, eelkõige vanusest ja soost. Valides samasse vanuse- ja soolisesse rühma kuuluvad kurdid püüdsin vähendada viibete kasutamise võimalikku seost vanuse ja sooga.

Valimi koostamisel järgisin Johnstoni (2006) soovitusi uurida eelkõige prelingvaalsete kurtide viipevara. Seega, kõik uurimuses osalenud 16 kurti on sündinud kurdina või kaotanud kuulmise enne 3. eluaastat.

Mõõtvahendid ja protseduur. Uurimus koosnes kahest osast: ankeetküsitlus (vt lisa 1) uuritavatele ning küsitletute viiplitsemise Swadesh 200 nimekirja (vt lisa 2) alusel salvestamine

videokassetile. Lähtudes käesoleva töö põhieesmärgist, sisaldas uurimuse tarvis koostatud küsitlusankeet küsimusi uuritavate soo, vanuse, rahvuse, perekonna, kuulumislanguse tekkeaja ja sügavuse kohta. Küsitluses ootas ka uuritavate isiklikust kogemusest tulenevat hinnangut eesti viipekeele ja vene viipekeele sarnasuste määrale. Swadesh 200 nimekirjaga said küsitletud videosalvestuse eel tutvuda ning seejärel tõlkisid mõisted viipekeelde: vastavalt eesti kurdid eesti viipekeelde ja vene kurdid vene viipekeelde. Uurimuse viisin läbi 2007. aastal.

Käesoleva töö aluseks võtsin Kyle ja Woll (1995) viipekeelte glottokronoloogilised uurimused, mille tulemuste analüüsimisel on autorid nimetanud kolm puudust. Oma uurimust kavandades ja läbi viies püüdsin vältida neid puudusi: antud uurimuses osales rohkem kui üks iga uuritava viipekeele kasutajaid, kõik neist prelingvaalsed kurdid ning viibete salvestamisel tõin välja ka sünonüümid.

Tulemuste kodeerimine. Oma töös saadud andmeid noteerisin, võrdlesin ja analüüsisin tuginedes Toomi, Trükmanni ja Hollmani poolt esitatud hüpoteetilistele käekujukireemidele, moodustuskohakireemidele ja neid tähistavatele sümbolitele (vt lisa 3 ja lisa 4) (Toom jt, 2006).

Teiseks võrdlesin viipeid lähtudes nende ikoonilisusest ja arbitraarsusest. Viibete grupeerimisel vastavalt ikooniliste või arbitraarsete rühma (vt lisa 5) lähtusin oma kogemusest viipekeele omandamisel, Udeni (1986) viibete jaotamise põhimõttest ning enda subjektiivsest viipe ja tähistatava objekti seose tajumisest. Juhul, kui viibe viitas otseselt tähistatavale objektile, paigutasin selle ikooniliste viibete rühma, kui aga objekti ja viipevaheline seos oli raskesti tajutav, hääbunud või nähtamatu, rühmitasin selle vastavalt arbitraarsete viibete sekka. Keerukas oli rühmitada neid viipeid, mille seos tähistatavaga oli kaudne, kuid siiski mõnevõrra tajutav. Enamasti rühmitasin sellised viiped arbitraarsete hulka. Kuna Swadesh koostas nimekirja enamasti baasmõistetest, sain tulemuseks ikooniliste viibete ülekaalu 116 viibet ehk 58% ja arbitraarseid viipeid 84 ehk 42%.

Näiteks viibe 'mägi' võib tähistada mistahes kumerust või kuhja. Mina rühmitasin selle viipe ikooniliste hulka, kuna kontekstiväliselt esitatuna lähtudes viipe liigutusest ja suunast tajusin selle seost tähistatavaga raskusteta. Paigutades viipe 'muu/teine' arbitraarsete hulka lähtusin sellest, et vastav viibe võib tähistada mistahes muutust ning vaadeldes viibet üksikuna jäi mulle selle seos tähistatavaga märkamatuks.

Esines raskusi ka viibete transkribeerimisel, nii käekuju kui moodustuskoha märkimisel. Kurtide viiplemine on individuaalne, mistõttu sisaldas nn piiripealseid viipe

käekujusid ja moodustuskohti, mida oli keerukas paigutada ühe või teise kireemi alla. Piiripealsete kireemide täpsustamiseks vaatasin korduvalt kurtide viiplemist ning püüdsin leida esitatud viipele lähedasema käekuju ja moodustuskoha vaste lähtudes viipe tähendusest ning seosest tähistatavaga.

Nii näiteks '(puu)leht' viipe puhul määrasin käekujuks L[^], mitte Ao. Selle viipe käekuju määramisel lähtusin nimetissõrme ja pöidla ühenduskohast, mis oli nimetissõrme esimese lüli ja sõrmeotsa vahel, ning nimetissõrme kõverdatuse madalast astmest. 'Lõikama' viipe puhul oli kurtide viiplemise põhjal raske määrata moodustuskohta: kas käe selg – |s või käe külg – |k. Määrates selle viipe moodustuskohaks käe külje |k lähtusin viiplemisel kasutatud pinnast, mis osutus vaid ligi 1/4 kogu käe selja pinnast.

Uurimuses saadud andmeid analüüsisin MS Excel programmi abil.

Tulemused

Uuritavate taustandmed

Analüüsid esimeses ankeetküsitluses saadud tulemusi, selgus, et uurimuses osalesid sünnipärased viipekeele kasutajad, kõik uuritavad sündisid kurtidena või kaotasid kuulmise enne 3. eluaastat. Valimi koostamisel püüdsin vähendada sotsiaalset (vanuse ja soo) seost viibete kasutamisega ning seda kinnitasid ka saadud tulemused.

Nii Lõuna-Eestist pärit eesti kurtide kui ka väljaspool Eestit sündinud vene kurtide seas oli üks mees ja kolm naist. Vanuses 36-45 oli kaks ning üle 46 aasta samuti kaks uuritavat kummaski rühmas. Nendes kahes rühmas langesid kokku kõikide uurimuses osalenute üldandmed. Põhja-Eestist pärit eesti kurtide seas oli kaks meest ja kaks naist. Eestis sündinud vene kurtide seas oli üks mees ja kolm naist. Nii Põhja-Eestist pärit eesti kurtide kui Eestis sündinud vene kurtide seas oli kolm uuritavat vanuses 20-35 ja üks üle 46 aasta. Neis kahes rühmas esines üks sooline mittevastavus, uuritavate vanusegrupid langesid kokku.

Uuritavate suhtlemissagedus ja arvamus eesti viipekeele ja vene viipekeele sarnasusest

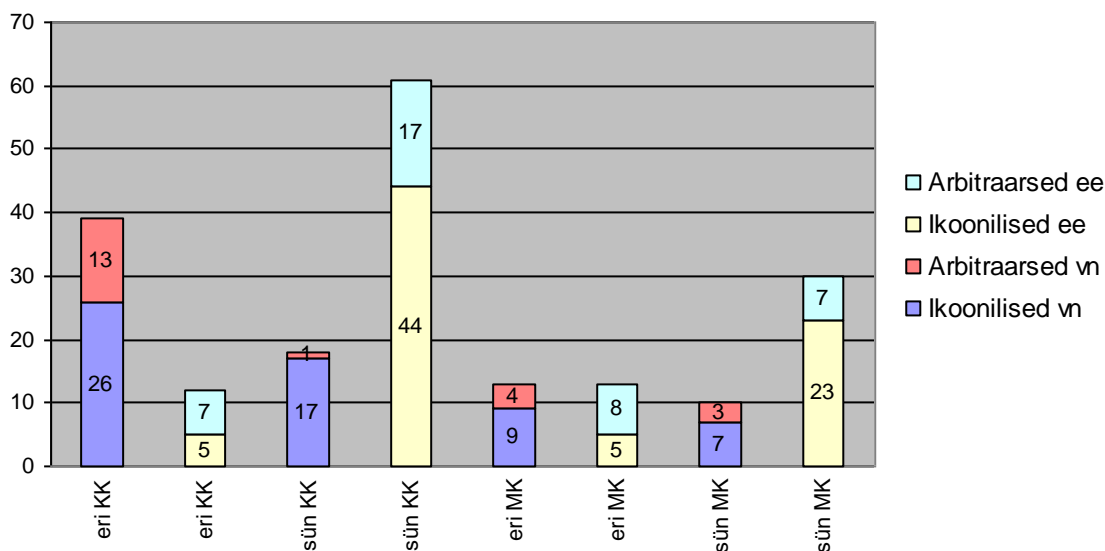
Uurides eesti ja vene kurtide omavahelist suhtlemissagedust, selgus, et Lõuna-Eestist pärit eesti kurdid ja Eestis sündinud vene kurdid hindasid enda suhtlemissagedust teise viipekeele kasutajatega madalaks (kord kuus), Põhja-Eestist pärit eesti kurdid aga veidi kõrgemaks (kord nädalas) ning väljaspool Eestit sündinud vene kurdid väitsid, et suhtlevad eesti kurtidega sageli (iga päev).

Tundsin huvi, kui sarnaseks peavad uurimuses osalenud kurdid eesti viipekeelt ja vene viipekeelt. Lõuna-Eestist pärit eesti kurdid ja Eestis sündinud vene kurdid arvasid, et langevad kokku üksikud viiped, Põhja-Eestist pärit eesti kurdid aga arvasid, et langevad kokku ligi pooled viiped ning väljaspool Eestit sündinud vene kurdid pidasid eesti viipekeelt ja vene viipekeelt täiesti erinevateks.

Uurimuses osalenud eesti kurdid suhtlesid vene kurtidega vähem kui uurimuses osalenud vene kurdid eesti kurtidega. Siiski pidasid vene kurdid eesti viipekeelt ja vene viipekeelt erinevamaks, kui eesti kurdid.

Eesti kurtide viibetes esinenud erinevusi

Võrreldes Lõuna- ja Põhja-Eestist pärit eesti kurtide viiplemist Swadesh 200 nimekirja alusel, selgus, et kahest erinevast piirkonnast pärit eesti kurdid esitasid erinevalt 19 viibet, neist seitse ikoonilist ja 12 arbitraarset, sarnaselt aga 109 ikoonilist ja 72 arbitraarset viibet, sh sünonüümsete moodustusühikutega². Uuritud eesti kurtide viipevaras ilmsid erinevused, mida analüüsisin lähtuvalt viipe käekujust ja moodustuskohast (vt joonis 1).

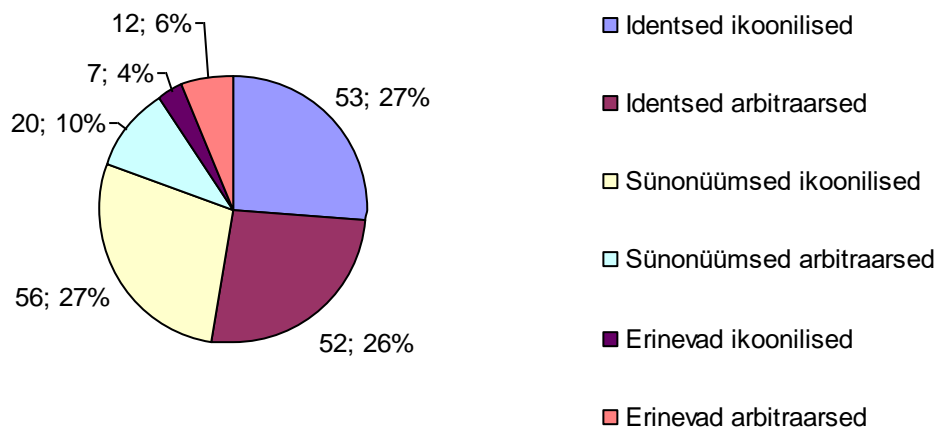
Joonis 1. Eesti (ee) ja vene (vn) kurtide viiped erinevate (eri) ja sünonüümsete (sün) käekujukireemide (KK) ja moodustuskohakireemidega (MK)

² Saadud tulemused on noteeritud kujul toodud lisas 6.

Käekuju erinevusi. Võrreldes eesti kurtide viipeid käekuju alusel, selgus, et ikoonilistest erines viis ning arbitraarsetest seitse viibet. Sünonüümseid käekujusid kasutasid eesti kurdid 44 ikoonilise ja 17 arbitraarse viipe puhul.

Moodustuskoha erinevusi. Analüüsid eesti kurtide viipeid moodustuskoha alusel, selgus, et eesti kurdid esitasid erinevalt viis ikoonilist ja kaheksa arbitraarset viibet. Sünonüümsete moodustuskohtadega esitasid eesti kurdid 23 ikoonilist ja seitse arbitraarset viibet.

Erinevuste üldjaotus. Selgitades erinevusi ja sarnasusi Lõuna- ja Põhja-Eestist pärit eesti kurtide viiplemites, sain teada, et erinevusi esines 10% ulatuses, identselt esitati 90%, sh sünonüümsete moodustusühikutega 37% uuritud 200 viibest. Erinevusi esines rohkem arbitraarsete viibete esitamisel, seda 63% erinevalt esitatud viibete koguhulgast ja ikooniliste viibete esitamisel vaid 37%-l erinevalt esitatud viibete koguhulgast (vt joonis 2).

Joonis 2. Eesti kurtide viibete erinevuste üldjaotus

Kahest erinevast piirkonnast pärit uuritud eesti kurtide viibetest erines vaid kümnendik kogu Swadesh 200 nimekirjast. Eesti kurtide viiplemites ilmnes rohkem erinevusi viipe moodustuskohas, kuid erinevuste ulatus osutus minimaalseks. Lõuna- ja Põhja-Eestist pärit eesti kurtide viibetest erinesid rohkem arbitraarsed, mis võib olla tingitud erinevatest piirkondlikest kokkulepetest. Arbitraarsete viibete suurem erinevus võib tingida ka selle, et käekuju erinevuste ulatus ei osutunud märkimisväärselt väiksemaks kui moodustuskoha erinevuste ulatus. Samad viiped erinesid nii moodustuskoha kui ka käekuju poolest, kuna tegemist oli arbitraarsete viibete erinevuste ülekaaluga.

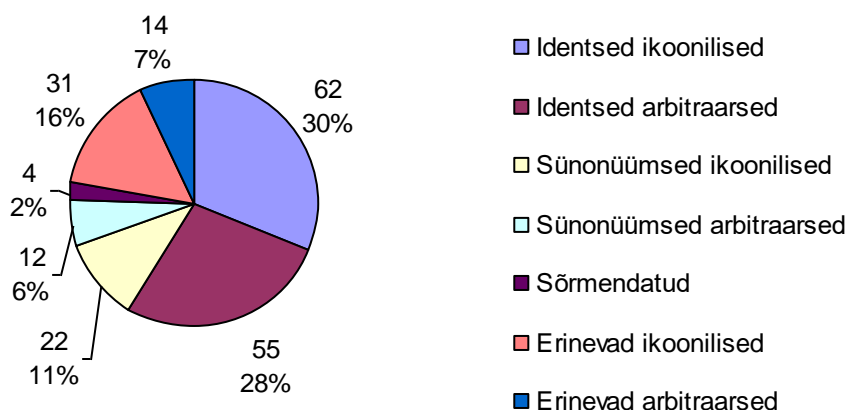
Vene kurtide viibetes esinenud erinevusi

Võrreldes Eestis elavate Eestis ja väljaspool Eestit sündinud vene kurtide viipeid Swadesh 200 nimekirja alusel, selgus, et uurimuses osalenud vene kurdid esitasid erinevalt 45 viibet, neist 31 ikoonilist ja 14 arbitraarset³. Vene kurtide viibete erinevusi analüüsisin samuti lähtuvalt viipe käekujust ja viipe moodustuskohast (vt joonis 1).

Käekuju erinevusi. Analüüsisides vene kurtide viipeid käekuju alusel, selgus, et ikoonilistest viibetest erinesid 26 ning arbitraarsetest 13 viibet. Sünonüümseid käekujusid kasutasid vene kurdid 17 ikoonilise ja ühe arbitraarse viipe puhul.

Moodustuskoha erinevusi. Võrreldes vene kurtide viipeid moodustuskoha alusel, selgus, et ikoonilistest viibetest erinesid üheksa ja arbitraarsetest neli viibet. Sünonüümseid moodustuskohti kasutasid Eestis ja väljaspool Eestit sündinud vene kurdid seitsme ikoonilise ja kolme arbitraarse viipe esitamisel.

Erinevuste üldjaotus. Selgitades erinevusi ja sarnasusi Eestis ja väljaspool Eestit sündinud vene kurtide viibetes, sain teada, et erinevusi esines 23% ulatuses, sõrmentatud kujul esitati 2%, identselt 58% ning sünonüümsete moodustusühikutega 17% uuritud viibete koguhulgast. Erinevalt esitatud viibetest oli arbitraarseid 31% ja ikoonilisi koguni 69% (vt joonis 3).

Joonis 3. Vene kurtide viibete erinevuste üldjaotus

Eestis elavate Eestis ja väljaspool Eestit sündinud vene kurdid viiplesid erinevalt ligi neljandiku Swadesh 200 nimekirjast. Enim erinevusi ilmnes viipe käekujus, erinevaid moodustuskohti kasutasid uuritud vene kurdid kolm korda vähem kui erinevaid käekujusid.

³ Saadud tulemused on noteeritud kujul toodud lisas 7.

Eesti viipekeele kireemide kirjeldamiste ja uurimuste tulemused näitavad, et kõige produktiivsem kireemitüüp on käekujukireem, moodustuskohakireeme on käekujukireemide kõrval vähem. Viipe moodustuskoht omab tähenduse konkretiseerivat funktsiooni ning viipe käekuju omab laiemat tähendust. Need võivad olla kaks põhjust, miks viipe moodustuskoha erinevusi esines uurimuses osalenute vene kurtide viiplieses vähem kui käekuju erinevusi. Erinevaid viipeid oli ikoonilistes seas pea kaks korda rohkem kui arbitraarsete seas. Arbitraarsed viiped kajastavad piirkondlike kokkulepete erinevusi, uuritud vene kurdid on pikemat aega elanud ühes maakonnas.

Variatiivsus eesti viibete erinevuste ja vene viibete erinevuste ulatuses

Kõrvutades Lõuna- ja Põhja-Eestist pärit eesti kurtide ning väljaspool Eestit ja Eestis sündinud vene kurtide viiplieset Swadesh 200 nimekirja alusel, selgus, et uuritud vene kurtide viibetes esines üle kahe korra rohkem erinevusi kui eesti kurtide viibetes. Erinevates kohtades sündinud vene kurdid esitasid erinevalt 23% ning erinevatest maakondadest pärit eesti kurdid esitasid erinevalt vaid 10% uuritud viibetest.

Eesti kurdid esitasid ikoonilisi viipeid sarnasemalt kui arbitraarseid, kuid vene kurdid vastupidi esitasid ikoonilisi viipeid erinevamalt kui arbitraarseid. Mõlemal juhul oli erinevuste ulatus ligi kaks korda suurem. Eesti kurtide esituses erines 6% ikooniliste ja 14% arbitraarsete viibete koguhulgast. Vene kurtide esituses erines 28% ikooniliste ja 17% arbitraarsete viibete koguhulgast. Ikoonilised viiped viitavad otseselt tähistatavale, seega on varieerimisvõimalusi ühe ja sama objekti tähistamisel rohkem. Samas on arbitraarsed viiped oma loomult piirkondlikud kokkuleppelised ning esinevad pigem kinnistunud idioomidena. Uurimuses osalenud eesti kurdid olid pärit erinevatest maakondadest, vene kurdid olid küll sündinud erinevates riikides, kuid aastakümneid elanud samas piirkonnas, mis võib olla ilmnenu erinevuste põhjuseks.

Eesti kurtide viiplieses ilmnes ühe viipe ülekaaluga rohkem moodustuskoha erinevusi, vene kurtide viiplieses aga esines kolm korda rohkem käekuju erinevusi kui moodustuskoha erinevusi. Enamik erinevatest eesti kurtide esitatud viibetest osutusid arbitraarseteks, mis võib tingida võrdse hulga erinevusi kahe uuritud moodustusühiku puhul. See-eest käekuju omab laiemat tähendust ning vastavaid kireeme on arvuliselt rohkem, mis võib selgitada vene kurtide viiplieses ilmnenu erinevusi.

Eesti ja vene kurtide viibetes esinenud erinevusi

Uurides eesti ja vene viipeid Swadesh 200 nimekirja alusel, selgus, et langes kokku 123 viibet, neist 83 ikoonilist ja 40 arbitraarset. Eesti kurdid esitasid seitsme viipe puhul (millegi juures, kont, lebama (külili), pikk, täi, õige, käima / jalutama) kaks varianti. Lõuna-Eestist pärit eesti kurtide viiplitsemisel ilmnis teistest rühmadest erinev viibe nelja viipe puhul (hingama, süda, vana, sest / sellepärast), erinevat käekuju kuue (kui, jooma, hingama, süda, vana, sest / sellepärast) ja erinevat moodustuskohta samuti kuue viipe puhul (maa (muld), uss, hingama, süda, vana, sest / sellepärast). Põhja-Eestist pärit eesti kurtide viiplitsemises esines üks erinev käekuju (keel) ja kaks erinevat moodustuskohta (kuiv, tuul). Moodustusühikuid, mida esitasid kas ainult eesti või ainult vene kurdid sünonüümiks juba fikseeritud viipele, nimetasin täiendavateks moodustusühikuteks. Eesti kurdid esitasid täiendavat käekuju 18 viipe puhul (päev, sööma, kuulma, kael, tõmbama, sõidutee, ütleva, nägema, seeme, pigistama / pressima, kolm, koos (kellegagi), teie, kaugel, tema, oksendama, mängima, lükkama) ja täiendavat moodustuskohta nelja viipe puhul (isik, õmblema, torkama / pistma, otse, sirge).

Väljaspool Eestit sündinud vene kurtide viiplitsemisel ilmnisid erinevad käekujud kuue viipe puhul (tema, pilv, mägi, teine / muu, sest / sellepärast, jooma), erinevat moodustuskohta nelja viipe puhul (oksendama, kepp / pulk, kala, laulma) ning täiesti erinevalt esitasid väljaspool Eestit sündinud vene kurdid kahte viibet (kala, laulma). Eestis sündinud vene kurdid esitasid erinevat käekuju nelja (loendada, kaevama, sulg, keel) ja erinevat moodustuskohta kahe viipe puhul (saba, sulg). Erinevalt esitasid Eestis sündinud vene kurdid ühte viibet (sulg). Vene kurdid esitasid täiendavat käekuju kaheksa viipe puhul (tolm, lööma, maks, istuma, sina, kokku / külge siduma, mängima, lükkama) ja täiendavat moodustuskohta kolme viipe puhul (kaugel, teadma (midagi), leht (puul)).

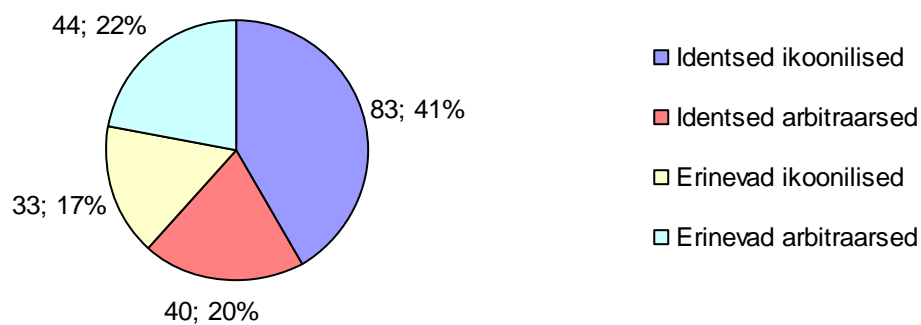
Selgitades, kui suurel määral langevad kokku osutavad viiped (viiped, mis osutavad teatud kehaosale või siseorganile, väljendavad arvu, asesõnu ja üldise tähendusega määrsõnu), sain teada, et kokku 33 osutavast viibest esitasid uurimuses osalenud eesti ja vene kurdid identselt 26 viibet, erinevalt kolm viibet ((millegi) sees, see (siin), hammas), erineva käekujuga kuus (siin, nemad, meie, (millegi) sees, see (siin), hammas) ja erineva moodustuskohaga neli viibet (koos (kellegagi), (millegi) sees, see (siin), hammas)⁴.

Moodustusühikute erinevusi. Võrreldes eesti ja vene kurtide viipeid käekuju ja moodustuskoha alusel, selgus, et rohkem erinevusi esines moodustuskohas, seda 70 viipes, sh 29 ikoonilistest ja 41 arbitraarsetest. Erinev käekuju esines 43 viipe puhul, neist 14 ikoonilise

⁴ Saadud tulemused on noteeritud kujul toodud lisa 8.

ja 29 arbitraarse viipe puhul. Seega erinevat moodustuskoha esines 91% ja erinevat käekuju 56% erinevalt esitatud viibete koguhulgast, so 77 viibet⁵.

Erinevuste üldjaotus. Kõrvutades eesti ja vene kurtide viiplemit Swadesh 200 nimekirja alusel, sain teada, et identselt esitati 61% viibetest ning erinevusi esines 39%-l viibetest. Icoonilisi viipeid esitasid eesti ja vene kurdid erinevalt 43% erinevud viibete koguhulgast. Erinevus arbitraarsete viibete esitamisel ulatus 57%-ni erinevuste koguhulgast (vt joonis 4).

Joonis 4. Eesti ja vene kurtide viibete erinevuste üldjaotus

Uurimuses osalenud eesti ja vene kurtide viipevaras ilmnenud erinevuste protsent osutus üsna kõrgeks, kuid ei ületanud Woodwardi (1980) nimetatud kõrgemat kriitilist 40% piiri, millest suurema erinevusega viipekeeli ei saa pidada sugulaskeelteks. Eesti kurtide kogukond on olnud pikka aega tihedas kontaktis vene kurtide kogukonnaga, kuid viimase aastakümne jooksul on eesti kurdid hakanud enam reisima ja suhtlema ka teiste riikide kurtidega. See võib olla üheks mõjuteguriks viipekeelte sarnasuste piiripealse protsendi ilmnemisel. Suuremal määral on vene viipekeele ja vene kurtidega seotud just Põhja-Eestis kasutusel olev eesti viipekeel. Lõuna-Eestis on vene kurte tunduvalt vähem, seetõttu just Lõuna-Eestist pärit eesti kurtide esituses ilmnemise erinevad viiped, Põhja-Eestist pärit kurtide viiplemitel vaid üksikud erinevad moodustusühikud.

Uurimuses osalenud eesti ja vene kurtide viiplemites esines rohkem moodustuskoha erinevusi võrreldes käekuju erinevustega. Icoonilisi viipeid esitasid uurimuses osalenud kurdid sarnasemalt kui arbitraarseid. Arbitraarsed viiped on kokkuleppelised ning viitavad

⁵ Osa viibetest erines nii käekuju kui ka moodustuskoha poolest.

erinevatele keeltele või dialektidele, mis võib olla ka moodustuskoha erinevuste kõrgema protsendi põhjuseks.

Arutelu

Viipekeelte uurijad nimetavad maailmas käibel olevate erinevate viipekeelte arvuks üle 120. Viipekeeli hakati tõsisemalt uurima alles eelmise sajandi teisel poolel, kuid seni puudub täpsem ülevaade viipekeelte ajaloolistest muutustest, kontaktidest, laenviibetest, dominantkeelte mõjutustest, võimalikest sugulussidemetest. Viipekeelte vahelise suguluse välja selgitamise üheks levinuks uurimisvahendiks on USA keeleteadlase Morris Swadeshi 200 baasmõistest koosnev nimekiri. Mitmed teadlased on Swadeshi nimekirja modifitseerinud ning praeguseks on maailmas uuritud ja võrreldud üle 15 viipekeele just Swadeshi nimekirja alusel. Uurijad tõdevad, et kahe viipekeele vahel on sarnasuse protsent üsna kõrge ning nimetavad alampiiriks, mis võimaldab rääkida sugulusest, 60% sarnasust.

Käesoleva töö aluseks võtsin Swadeshi väljatöötatud keelte suguluse uurimisvahendi ning võrdlesin nimekirja alusel eesti ja vene viipeid. Viipekeelte uurijad soovivad eristada prelingvaalseid ja postlingvaalseid kurte ning võimalusel salvestada eluaegseid viipekeele kasutajaid ehk prelingvaalseid kurte (Johnston, 2006). Võttes arvesse teadlaste soovitusi, uurisin üksnes inimesi, kes sündisid kurtidena või kaotasid kuulmise enne 3. eluaastat. Nii eesti viipekeele kui vene viipekeele kasutajatest salvestasin mitut inimest ning fikseerisin ka esitatud sünonüüme, mille tähtsust rõhutavad Kyle ja Woll (1995).

Viibete analüüsil selgus, et erinevused eesti ja vene viibetes moodustavad 39%. Erinevatest maakondadest pärit eesti kurdid viiplesid sarnasemalt kui erinevates riikides sündinud vene kurdid. Eesti ja vene kurtide viiplemites erinesid eeskätt arbitraarsed viiped ning moodustusühikutest esitasid uurimuses osalenud kurdid erinevamalt viipe moodustuskohata.

Käesolevas töös püstitatud esimene hüpotees leidis kinnitust. Eesti viipekeelt ja vene viipekeelt on tõepoolest võimalik pidada sugulaskeelteks. Eesti ja vene viibete erinevus (Swadesh 200 nimekirja alusel) osutus 39%. Tuginedes välistele teguritele ja ajaloolisele seosele Eesti ja Venemaa vahel, eeldasin, et erinevused kahe viipekeele vahel ei ületa nn kriitilist piiri 40%. Samas viipekeeled muutuvad ajas kiiresti ning viimase aastakümne jooksul on eesti kurdid hakanud üha enam suhtlema teiste maailma riikide kurtidega, mis võib olla erinevuste nn piiripealse hulga üheks põhjuseks. Tuleb meeles pidada, et sarnasusi esineb ka geneetilise sugulusega viipekeeltes, kuna piirkondlike mõjutuste kõrval on ka situatiivsed,

ajaloolised ning sotsiaalsed. Antud uurimuses püüdsin vähendada sotsiaalsete mõjutuste osakaalu ning valimit koostades kõrvutasin eesti ja vene kurtide vanust ja sugu, kontrollimata jäi sotsiaalne staatus. Teisalt võib situatiivsete mõjutuste osakaal olla käesolevas uurimuses üsna kõrge, kuna uurimuses osalenud eesti kurtidega olin juba varem tuttav, aga vene kurtidega kohtusin uurimuse ajal esimest korda. Võimalik, et analoogse uurimuse läbiviimiseks on vajalik töötada välja ühtne rahvusvaheline või uuritavate keelte hüpoteetiliste kireemide kogum, mis võimaldaks täpsemalt noteerida erinevate keelte viipeid.

Teine töö hüpotees ei leidnud kinnitust, eesti kurtide viibetes esinevad erinevused ei langenud kokku vene kurtide viibete erinevustega. Lõuna- ja Põhja-Eestist pärit eesti kurtide viibete erinevused ilmnesisid eelkõige arbitraarsetes viibetes ning viipe moodustuskohas, kuid väljaspool Eestit ja Eestis sündinud vene kurtide viiipleemises esines erinevusi pigem viipe käekujus ja ikoonilistes viibetes. Eesti kurtide viibetes esinenud erinevused annavad alust arvata, et arbitraarsed viiped erinesid mõlema uuritud moodustusühiku poolest, teisisõnu viibe erines tervikuna, mis omakorda võib olla tingitud eesti viipekeele piirkondlikest variatsioonidest, tegemist võib olla erinevate dialektidega. Vene kurtide viiipleemise varieerumise põhjuseks võib olla nii käekuju laiema tähendus kui ka erinevate käekujukireemide suurem arv võrreldes moodustuskohakireemide arvuga. Väljaspool Eestit sündinud vene kurtide viipekeel võib olla rohkem seotud vene viipekeelega kui Eestis sündinud vene kurtide viipekeel ning ilmnenu erinevused eelkõige ikoonilistes viibetes võivad tuleneda kreolisatsiooniprotsessist ja keelte sulandumisest.

Kolmas töös püstitatud hüpotees leidis osaliselt kinnitust. Eesti viipekeele ja vene viipekeele erinevatest viibetest oli suurem osa arbitraarsed, kuid enam erinevusi avaldus hoopis viipe moodustuskohas. Kokkuleppelised ehk arbitraarsed viiped ei ole tähistatava objektiga otseselt seotud ning esinevad erinevused võivad olla põhjustatud regionaalsetest ning kultuurilistest mõjutustest. Samas viipe käekuju erinevusi oli tunduvalt vähem kui viipe moodustuskoha erinevusi, mis võis olla tingitud arbitraarsete viibete mõlema moodustusühiku erinevusest.

Töö viimane hüpotees ei leidnud kinnitust. Osutavad viiped eesti viipekeeles ja vene viipekeeles ei langenud 100% kokku. Woodward (1980) väitis, et taolised viiped tuleb uurimustest välja jätta, kuna need vaid suurendavad viipekeelte vaheliste sarnasuste määra. Käesoleva uurimuse tulemustest selgus, et osutavatest viibetest langes kokku vaid 79%, seega täpsemat uurimist ja eristamist kultuuriti vajavad ka osutavad viiped.

Kahe uuritud rahvusest kurtide hinnang eesti viipekeele ja vene viipekeele sarnasustele ei olnud otseselt seotud omavaheline suhtlemissagedusega. Põhja-Eestist pärit

kurdid hindasid antud viipekeelte viipevarast sarnasteks ligi pool, mis osutus kõige lähedasemaks käesolevas uurimuses saadud tulemustele, kuigi uurimuses osalenud väljaspool Eestit sündinud vene kurdid suhtlesid eesti viipekeele kasutajatega kõige enam.

Uurimuse tulemusi analüüsidest tõin välja mõned oletatavad põhjused erinevuste selgitamiseks. Viibe ‘жирный’ koosnes vene viipekeeles ‘r’ tähe sõrmendist. Mitmed teadlased on nimetanud üheks laenamise viisiks dominantkeelest esimese ja/või viimase tähe sõrmendamist, mis ilmnes näiteks sõna ‘loom’ viiplemisel eesti viipekeeles (eesti kurdid kasutasid ‘l’ tähe sõrmendit). Vene kurtide viiplemisel võib olla laenamise viisiks keskmise nn kõlava vibreeriva hääliku sõrmendamine. Teiseks võimalikuks laenamise viisiks dominantkeelest on sõnatüve rõhutamine. Viibet ‘животное’ moodustasid vene kurdid kõhul (vene keeles ‘живот’), millest võib järeldada, et tegemist on laenamisega vene keelest ning üle on võetud sõnatüvi või kõlaline kokkulangevus (nt eesti viipekeeles ‘ilm’). Viimaks tuleb mainida, et nimekirja tõlkimisel tekkinud sünonüümid võisid nii suurendada kui ka vähendada erinevuste määra uuritavate viiplemisel.

Antud uurimuse käigus tekkis täpsustavaid ja täiendavaid uurimusi vajavaid aspekte. Kindlasti on vajalik uurida võimalikke laene teistest viipekeeltest ja dominantkeeltest ning viipekeelte vahelisi mõjutusi pikemas perspektiivis. Põhjapanevate tulemuste saamiseks on vajalik moodustada suurem valim ning kaasata uurimusesse ja analüüsitöösse meeskond, kuna tegemist on mahuka, aeganõudva ning kohati subjektiivse tööga. Mitme inimese panus viibete analüüsi võib vähendada subjektiivsuse astet. Mahukamad uurimused võimaldavad selgitada erinevuste põhjusi ning täpsemalt jaotada sotsiaalste, piirkondlike ja situatiivsete seoste osakaalu. Järgmise aspektina tuleks uurida, kuivõrd erinevad võrreldavates viipekeeltes kasutusel olevad kireemid ning millisel määral see mõjutab glottokronoloogilise uurimuse tulemusi. Oluline on määrata osutavate viibete osakaal uurimuse usaldusväärsete tulemuste saamiseks. Ja viimaks täiendavate uurimuste käigus võiks selgitada, kas erinevused ikoonilistes viibetes tingivad suurema erinevuse eelkõige viipe käekujus ning arbitraarsete viibete mitte-kokkulangemisel on käekuju ja moodustuskoha erinevuste ulatus enam-vähem võrdne.

Kasutatud kirjandus

- Armstrong, D. F. (1999). *Original Signs: Gesture, Sign, and the Sources of Language* (pp. 65-89). Washington: Gallaudet University Press.
- Baker, Ch., Battison, R. (1993). The Deaf Community. In Ch. Baker, R. Battison (Eds.), *Sign Language and the Deaf Community: Essays in Honor of William C. Stokoe* (pp. 89-134). United States: National Association of the Deaf.
- Bergman, B. (1983). Verbs and Adjectives: Morphological processes in Swedish Sign Language. In Kyle, J. G., Woll, B. (Eds.), *Language In Sign: An International Perspective On Sign Language* (pp. 3-10). London & Canberra: Biddles Ltd, Guilford and King's Lynn.
- Berke, J. (2006). *Hearing Loss – Demographics – Deafness Statistics*. Külastatud 02.06.2006 aadressil International Deaf Community.
<http://deafness.about.com/cs/earbasics/a/demographics.htm>
- Brennan, M. (1983). Marking Time In British Sign Language. In Kyle, J. G., Woll, B. (Eds.), *Language In Sign: An International Perspective On Sign Language* (pp. 10-32). London & Canberra: Biddles Ltd, Guilford and King's Lynn.
- Bova, Ch. (2004). *Morris Swadesh 1909-1967*. Külastatud 29.09.2006 aadressil
http://www.mnsu.edu/emuseum/information/biography/pqrst/swadesh_morris.html
- Burch, S. (2004). Capturing a Movement: Sign Language Preservation. *Sign Language Studies, Vol. 4, Issue 3*. Külastatud 18.05.2006 aadressil EBSCO andmebaas Academic Search Premier.
- Erelt, M., Erelt, T., Ross, K. (1997). Sissejuhatus. *Eesti keele käsiraamat*. (lk. 5-25) Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Gordon, R. G., Jr. (2005). *Ethnologue: Languages of the World, 15th Edition*. Dallas, Tex.: SIL International. Külastatud 10.11.2006 aadressil
http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=eso
- Harrington, T. (2004). *Deaf-related Resources. Frequently Asked Questions: Deaf Statistics: Other Countries*. Külastatud 23.04.2007 aadressil <http://library.gallaudet.edu/dr/faq-statistics-deaf-other.html>
- Johnston, T. (2006). W(h)ither the Deaf Community? Population, Genetics, and the Future of Australian Sign Language. *Sign Language Studies, Vol. 6, No. 2*.
- Kyle, J. G., Woll, B. (1995). The Deaf Community. The Structure of the Signs. Comparing Sign Languages. In J. G. Kyle, B. Woll (Eds.), *Sign Language. The Study of Deaf*

- People and Their Language* (pp. 5-23, 113-130, 162-172). Cambridge: Cambridge University Press.
- Laiapea, V. (1992). Mis on viipekeel. *Akadeemia*, 10.
- Laiapea, V. (2001). Kuulja märkmeid kurtidest, viipekeeltest ja nende iseolemisest. *Akadeemia*, 12.
- Laiapea, V., Miljan, M., Toom, R., Sutrop, U. (2002). *Eesti viipekeele seisundikirjeldus*.
Külastatud 18.05.2006 aadressil vana.hm.ee/uus/hm/client/download.php?id=1332
- Laiapea, V., Miljan, M., Sutrop, U., Toom, R. (2003). *Eesti viipekeel*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- McDonald, B. (1983). Levels of Analysis In Sign Language Research. In Kyle, J. G., Woll, B.(Eds.), *Language In Sign: An International Perspective On Sign Language* (pp. 32-41). London & Canberra: Biddles Ltd, Guilford and King's Lynn.
- Nonaka, A. M. (2004). The Forgotten Endangered Languages: Lessons on the Importance of Remembering from Thailand's Ban Khor Sign Language. *Language in Society* 33, 737–767.
- Paavel, V., Toom, R. (1991). Kurtide enesemääramine ja keeled. *Akadeemia*, 3.
- Püvi, E. (2006). *Eesti viipekeele keroloogiasüsteemi kirjeldus*. TÜ Eripedagoogika osakonna bakalaureusetöö.
- Saar, J., Tarvel, J. (1988). Eesti NSV kuulumispuudega elanikkonna sotsiaalne portree. Toim. J. Saar, *Kuulumispuudega inimesed ja nende probleemid Eestis* (lk. 54-86). Tallinn: EK „Bit” rotaprint.
- Schein, J. D., Stewart, D. A. (1995). *Language In Motion: Exploring The Nature of Sign* (pp. 63-83). Washington: Gallaudet University Press.
- Stokoe, W. C. (1980). Sign Language Structure. *Annual Review of Anthropology*, Vol. 9.
Külastatud 08.09.2006 aadressil EBSCO andmebaas Academic Search Premier.
- Stokoe, W. C. (2001). *Language In Hand: Why Sign Came Before Speech* (pp. 147-176). Washington: Gallaudet University Press.
- Strazny, P. (2000). Morris Swadesh: Critical Essay. In P. Strazny (Eds.), *Philipp Strazny's Writing*. Külastatud 29.09.2006 aadressil <http://strazny.com/writing/swadesh/>
- Suni, R. (2006). *Vaegkuuljate ja kurtide televaatamine. Uuringuraport*. Külastatud 17.03.2007 aadressil <http://www.ead.ee/raport.pdf>
- Sutton-Spence, R., Woll, B. (1998). *The Linguistic of British Sign Language: An Introduction* (pp. 22-41, 154-174, 216-241). Cambridge: Cambridge University Press.

- Takkinen, R. (2005). Some observations on the use of HamNoSys (Hamburg Notation System for SignLanguages) in the context of the phonetic transcription of children's signing. *Sign Language & Linguistics*, 8:1/2. Külastatud 08.09.2006 aadressil EBSCO andmebaas Academic Search Premier.
- Taniroo, L. (2007). *Vene kurtide kogukonna viipevara võrdlus Swadesh 200 nimekirja alusel Eestis*. TÜ Eripedagoogika osakonna seminaritöö II.
- Thoutenhoofd, E. (2003). The British Sign Language Variant of Stokoe Notation: Report on a Type-Design Project. *Sign Language Studies*, Vol. 3, Issue 3. Külastatud 11.09.2006 aadressil EBSCO andmebaas Academic Search Premier.
- Toom, R., Pöldots, S. (1999-2000). *Projekt: Mitte-eestlastest kurtide integratsioon*. Tallinn
- Toom, R., Trükmann, M., Hollman, L. (2006). Eesti viipekeele transkriptsioonist. Toim. H. Metslang, M. Langemets. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 2* (lk.285-300). Tallinn: Eesti keele Sihtasutus.
- Turner, H. G. (2006). Viewpoint: Why protect heritage sign languages? *International Journal of Applied Linguistics*, Vol. 16, No. 3.
- Uden, A. van (1986). *Sign Languages Used By Deaf People, and Psycholinguistics* (pp. 29-39, 91-95). Berlin: Swets North America Inc., Lisse: Swets & Zeitlinger B. V.
- Wallin, L. (1983). Compounds in Swedish Sign Language In Historical Perspective. In Kyle, J. G., Woll, B.(Eds.), *Language In Sign: An International Perspective On Sign Language* (pp. 56-69). London & Canberra: Biddles Ltd, Guilford and King's Lynn.
- Wikimedia Foundation Inc. (2006). *Kurt*. Külastatud 05.01.2007 aadressil <http://et.wikipedia.org/wiki/Kurt>
- Woll, B. (1983). The Semantic of British Sign Language. In Kyle, J. G., Woll, B.(Eds.), *Language In Sign: An International Perspective On Sign Language* (pp. 41-56). London & Canberra: Biddles Ltd, Guilford and King's Lynn.
- Woll, B. (1984). The Comparative Study of Different Sign Languages: Preliminary Analyses. In F. Loncke, P. Boyes-Braem, Y. Lebrun (Eds.), *Recent Research on European Sign Language* (pp. 79-93). Lisse: Swets & Zeitlinger B. V.
- Woll, B. (2000). Modality, Universality and the Similarities among Sign Languages: an Historical Perspective. In A. Baker, B. van der Bogaerde, O. Crasborn (Eds.), *Cross-Linguistic Perspectives in Sign Language Research* (pp.17-27). Hamburg: Signum.
- Woodward, J. (1980). Sociolinguistic Aspects of French and American Sign Languages. In Lane, H., Grosjean, F. (Eds.), *Recent Perspectives on American Sign Language* (pp. 103-119). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

- Zeshan, U. (2004). Hand, Head, and Face: Negative Constructions in Sign Languages. *Linguistic Typology* 8, 1–58.
- Zeshan, U. (2005). Sign Languages. In M. Haspelmath, M. S. Dryer, D. Gil, B. Comrie (Eds.), *The World Atlas of Language Structures* (pp. 558-567). New York: Oxford University Press.
- Зайцева, Г. Л. (1995). Зачем учить глухих детей жестовой речи? *Дефектология* № 2
- Зайцева, Г. Л. (1998). Диалог с Л. С. Выготским о проблемах современной сурдопедагогики. *Дефектология* № 2.
- Янн, П. А. (2003). Систематика сурдопедагогики как науки. Ред. Н. М. Назарова, *Воспитание и обучение глухого ребёнка: Сурдопедагогика как наука* (стр. 9-24). Москва: Академия.

Küsitlusankeet

Lugupeetud vastaja!

Mina olen Tartu Ülikooli eripedagoogika osakonna logopeedia haru V kursuse üliõpilane Liisi Taniroo. Pöördun Teie poole seoses kavandatava bakalaureusetööga, mille raames soovin läbi viia uurimustöö eesti rahvusest (Eestis sündinud) ja vene rahvusest (väljaspool Eestit ja Eestis sündinud) viipekeelsete kurtide seas.

Minu töö eesmärk on välja selgitada erinevused ja sarnasused eesti ja vene viipekeele viipevaras ning kinnitada hüpotees, et sarnasused eesti viipekeele ja vene viipekeele vahel on pigem ikoonilised kui arbitraarsed. Minu töö teemaks on: Eesti viibete võrdlus vene viibetega Swadesh 200 nimekirja alusel. Mind juhendab Tartu Ülikooli erivajaduste pedagoogika (viipekeel) lektor, eesti viipekeele tõlk Regina Paabo (MA).

Palun Teil vastata allolevatele küsimustele. Saadud andmeid kasutatakse üksnes teaduslikel eesmärkidel üldistatud kujul. Omalt poolt garanteerin vastuste ja andmete anonüümsuse ning kasutamise diskreetsuse.

Tänades,

Liisi Taniroo

.....

.....

/allkiri/

/kuupäev/

Telefon +372 5668 4068

E-mail: liisiki@arabia.ee

1. Teie sugu:

1.1 naine

1.2 mees

2. Teie vanus:

2.1 20-35

2.2 36-45

2.3 üle 46

3. Kui tihedalt Te suhtlete venelastest kurtidega?

3.1 Ei suhtle üldse

3.2 Üksikud korrad aastas

3.3 Mõned korrad kuus

3.4 Vähemalt kord nädalas

3.5 Iga päev

3.6 Muu (kui sageli?)

4. Millises vanuses Teil tekkis kuulmislangus? Palun täpsustage.

4.1 Olen sündinud kurt

4.2 Kaotasin kuulmise lapseeas

4.3 Kaotasin kuulmise noorukieas

5. Kui sügav on Teie kuulmislangus? Palun täpsustage.

5.1 Ei kuule üldse

5.2 Kuulen osaliselt

5.3 Kuulen aparaadiga

6. Kas Te olete pärit eesti perekonnast või vene perekonnast?

6.1 Mõlemad vanemad on eestlased

6.2 Üks vanemates on eestlane

6.3 Muu (palun täpsustage)

.....

7. Kas Te olete pärit kurtide või kuuljate perekonnast?

7.1 Mõlemad vanemad on kuuljad

7.2 Mõlemad vanemad on kurdid

7.3 Üks vanematest on kuulja

7.4 Muu (palun täpsustage)

.....

8. Kuivõrd sarnased on Teie meelet vene ja eesti viipekeel?

8.1 Täiesti erinev

8.2 Üksikud viiped langevad kokku

8.3 Alla poole viibetest langeb kokku

8.4 Üle poole viibetest langeb kokku

8.5 Väga sarnane, suur osa viibetest langeb kokku

8.6 Ei tea vene viipekeelt

8.7 Muu (nimetage, mis?)

.....

9. Kui sooviksite veel midagi lisada enda päritolu, hariduse, perekonna, suhtlusringkonna, eesti viipekeele ja vene viipekeele erinevuste kohta...

.....

.....

.....

TÄNAN MEELDIVA KOOSTÖÖ EEST!

Swadesh 200 nimekiri

Nr	Inglise	Eesti	Vene
1.	all	kõik	все, всё
2.	and	ja (sidesõna)	и
3.	animal	loom	животное
4.	ashes	tuhk	пепел, зола
5.	at	millegi juures, ajal	у, около, на, в
6.	back	selg	спина
7.	bad	halb	плохо, плохой
8.	bark (of a tree)	koor	кора
9.	because	sest, sellepärast	потому что
10.	belly	kõht	живот
11.	big	suur	большой
12.	bird	lind	птица
13.	to bite	hammustama	кусать
14.	black	must	чёрный
15.	blood	veri	кровь
16.	to blow (wind)	puhuma	дуть
17.	bone	kont	кость
18.	to breathe	hingama	дышать
19.	to burn (intransitive)	põlema	гореть
20.	child (young)	laps	ребёнок
21.	cloud	pilv	облако, туча
22.	cold (weather)	külm	холодно, холодный
23.	to come	tulema	приходить
24.	to count	loendada / arvestama	считать, принимать во внимание
25.	to cut	lõikama	резать
26.	day (not night)	päev	день
27.	to die	surema	умирать
28.	to dig	kaevama	копать
29.	dirty	räpane / määrdunud	грязно, испачкано, грязный, испачканный
30.	dog	koer	собака
31.	to drink	jooma	пить
32.	dry (substance)	kuiv	сухо, сухой
33.	dull (knife)	nüri	тупой
34.	dust	tolm	пыль
35.	ear	kõrv	ухо
36.	earth (soil)	maa (muld)	земля, почва
37.	to eat	sööma	есть, кушать
38.	egg	muna	яйцо
39.	eye	silm	глаз
40.	to fall (drop)	kukkuma	падать
41.	far	kaugel	далеко, далекий

42.	fat (substance)	rasvane	жирно, жирный
43.	father	isa	отец, папа
44.	to fear	kartma	бояться
45.	feather (large)	sulg	перо
46.	few	mõned / vähesed	несколько / немного, некоторые / немногие
47.	to fight	kaklema / võitlema	драться / бороться
48.	fire	tuli (lõke)	огонь / пламя
49.	fish	kala	рыба
50.	five	viis	пять
51.	to float	ujuma / veepinnal püsima	плавать / держаться на поверхности
52.	to flow	voolama	течь, литься
53.	flower	lill	цветок
54.	to fly	lendama	летать
55.	fog	udu	туман
56.	foot	jalg	нога, стопа
57.	four	neli	четыре
58.	to freeze	külmuma / tarduma	замерзать / застывать
59.	fruit	vili / puuvili	плод / фрукт
60.	to give	andma	давать
61.	good	hea	хорошо, хороший
62.	grass	murru	трава
63.	green	roheline	зелёный
64.	guts	soolikad, sisikond	кишки, внутренности
65.	hair	juuksed	волосы
66.	hand	käsi	рука
67.	he	tema	он
68.	head	pea	голова
69.	to hear	kuulma	слышать
70.	heart	süda	сердце
71.	heavy	raske	тяжело, тяжёлый
72.	here	siin	здесь
73.	to hit	lööma	ударять
74.	hold (in hand)	hoidma (käes)	держать (в руке)
75.	how	kuidas	как
76.	to hunt (game)	taga ajama / jahtima	догонять / охотится
77.	husband	abikaasa (mees)	муж
78.	I	mina	я
79.	ice	jää	лёд
80.	if	kui	если
81.	in	(millegi) sees	в
82.	to kill	tapma	убивать
83.	know (facts)	teadma (midagi)	знать
84.	lake	järv	озеро
85.	to laugh	naerma	смеяться
86.	leaf	leht (puul)	лист (дерева)
87.	left (hand)	vasak (käsi)	левый (рука)
88.	leg	jalg / säär	нога, голень

89.	to lie (on side)	lebama (külili)	лежать (на боку)
90.	to live	elama	жить
91.	liver	maks	печень
92.	long	pikk	длинно, длинный
93.	louse	täi	вошь
94.	man (male)	mees	мужчина
95.	many	palju	много
96.	meat	liha	мясо
97.	moon	kuu	луна
98.	mother	ema	мать, мама
99.	mountain	mägi	гора
100.	mouth	suu	рот
101.	bane	mürk	отрава, яд
102.	narrow	kitsas	узко, узкий
103.	near	lähedal / ligi	близко / рядом
104.	neck	kael	шея
105.	new	uus	ново, новый
106.	night	öö	ночь
107.	nose	nina	нос
108.	not	ei / ära (eitus)	ни, не (отрицание)
109.	old	vana	старо, старый
110.	one	üks	один
111.	other	teine / muu	другой
112.	person	isik	персона
113.	to play	mängima	играть
114.	to pull	tõmbama	тянуть
115.	to push	lükkama	толкать
116.	to rain	sadama	идёт дождь
117.	red	punane	красный
118.	right (correct)	õige	правильно, правильный
119.	right (hand)	parem (käsi)	правый (рука)
120.	river	jõgi	река
121.	road	sõidutee	дорога
122.	root	juur	корень
123.	rope	nöör	верёвка
124.	rotten (log)	kõdunenud	гнилой, прогнивший
125.	rub	hõõruma / nühkima	тереть, протирать
126.	salt	sool	соль
127.	sand	liiv	песок
128.	to say	ütleva	говорить, сказать
129.	scratch (itch)	sügelus	царапанье
130.	sea (ocean)	meri	море
131.	to see	nägema	видеть
132.	seed	seeme	семя
133.	to sew	õmblema	шить
134.	sharp (knife)	terav	остро, острый
135.	short	lühike	коротко, короткий
136.	to sing	laulma	петь

137.	to sit	istuma	сидеть
138.	skin (of person)	nahk (inimese)	кожа (человека)
139.	sky	taevas	небо
140.	to sleep	magama	спать
141.	small	väike	мало, маленький
142.	to smell (perceive odor)	nuusutama	нюхать
143.	smoke	suits / toss	курево, дым
144.	smooth	sile / tasane (pind)	гладкий / ровный (поверхность)
145.	snake	madu	змея
146.	snow	lumi	снег
147.	some	mingisugune / mõni	какой-то / некоторый
148.	to spit	sülitama	плевать
149.	to split	jaotama / lõhestama	распределять / расщеплять
150.	to squeeze	pigistama / pressima	сжимать / сдавливать
151.	to stab (or stick)	torkama / pistma	колоть / вонзать
152.	to stand	seisma	стоять
153.	star	täht (taevas)	звезда
154.	stick (of wood)	kepp / pulk	трость / палка
155.	stone	kivi	камень
156.	straight	otse, sirge	прямо, прямой
157.	to suck	imema	сосать
158.	sun	päike	солнце
159.	to swell	paistetama / paisuma	опухать / набухать
160.	tail	saba	хвост
161.	that	too (seal)	то, тот, та
162.	there	seal	там
163.	they	nemad	они
164.	thick	paks / tihe	толстый / плотный
165.	thin	õhuke	тонкий / худой
166.	to think	mõtleva	думать
167.	this	see (siin)	это, этот, эта
168.	thou / you	sina	ты
169.	three	kolm	три
170.	to throw	viskama	кидать
171.	to tie	kokku siduma / külge siduma / kinni siduma	связывать / привязывать / завязывать
172.	tongue	keel	язык (орган)
173.	tooth (front)	hammas	зуб
174.	tree	puu	дерево
175.	to turn (veer)	pöörama (suunda muutma)	поворачивать (менять направление)
176.	two	kaks	два
177.	to vomit	oksendama	тошнить, рвать
178.	to walk	käima / jalutama	ходить / гулять
179.	warm (weather)	soe	тепло, тёплый
180.	to wash	pesema midagi / ennast	мыть / мыться
181.	water	vesi	вода

182.	we	meie	мы
183.	wet	märg	мокро, мокрый
184.	what	mis	что
185.	when	millal	когда
186.	where	kus	где
187.	white	valge	белый
188.	who	kes	кто
189.	wide	lai	широкий
190.	wife	abikaasa (naine)	жена
191.	wind (breeze)	tuul	ветер
192.	wing	tiib	крыло
193.	wipe / to wipe	taskurätt / pühkima	носовой платок / вытирать
194.	with (accompanying)	koos (kellegagi)	вместе, с
195.	woman	naine	женщина
196.	woods	mets	лес
197.	worm	uss	червь
198.	ye	teie	вы
199.	year	aasta	год
200.	yellow	kollane	жёлтый

Toomi, Trükmanni ja Hollmani poolt esitatud hüpoteetiline kogum käekujukireeme ja neid tähistavad sümbolid

Nr	Käekuju	Sümbol	Nr	Käekuju	Sümbol	Nr	Käekuju	Sümbol
1.		A	14.		M	27.		5
2.		A.	15.		3	28.		5.
3.		A^	16.		3o	29.		E
4.		Ao	17.		3^	30.		B
5.		J	18.		O	32.		B_
6.		J.	19.		I	33.		S
7.		L	20.		Y	34.		F.
8.		L.	21.		Q	35.		D
9.		L	22.		R	36.		K.
10.		L^	23.		N	37.		K.
11.		K	24.		O	38.		^
12.		V	25.		O_	39.		Aa
13.		V.	26.		4	40.		Bb
						41.		.B

Joonis 3. Võimalikud eesti viipekeele käekujukireemid ja nende tähistused. Punkt (.) numbri või sõrmendi järel tähistab pöidla eemaldumist labakäest ning punkt (.) sõrmendi ees pöidla lähenemist labakäele, koolon (:) sõrmede kõverdumist, väike o (o) pöidla ja kõverdunud sõrmede seost, katus (^) pöidla ja sirgete sõrmede seost ning alakriips () sõrmede täisnurkset kõverdumist labakäe suhtes, ilma ühenduseta pöidlaga

Tartu Ülikooli keeleteaduse instituudi poolt esitatud moodustuskohakireemid

Tabel 2. Kohakireemid

Sümbol	Viipe moodustuskoht	Näited
/O/	neutraalruum	KOOL
O	nägu	NEEGER
O^	pealagi	(kuninga) KROON
O-	laup	PALAV
O'	meelekoht	MÖTLEMA
(o)	silm	SININE, ILM
o	nina ots	JUST
o<	nina külg	JUUNI
o_	nina all	MEES
U	lõug	ISA
U_	lõua all	OKTOOBER
)	põsk	PUNANE
)*	kõrv	KUULMA
Y	kael	KASK
y<	kaela külg	LIHA
[]	rindkere	TEATER
]]	vasak rind / külg	ARMASTAMA
[[parem rind / külg	FIRMA
-	õlg	VÕIMLEMA
\=/	kõht	MAGU
\	puus	DIREKTOR
?	reis	KOER
	õlavars	POLIKLIINIK, ARST
=	küünarvars	MILITS
	käelaba	PUHAS
s	käe selg	VALGE
k	käe külg	PRUUN

Swadesh 200 nimekirja jaotus **ikoonilisteks (116)** ja *arbitraarseteks (84)*

kõik	<i>mõned</i>	<i>maks</i>
<i>ja (sidesõna)</i>	kaklema	pikk
<i>loom</i>	<i>tuli (lõke)</i>	täi
<i>tuhk</i>	<i>kala</i>	<i>mees</i>
millegi juures	viis	<i>palju</i>
selg	ujuma	<i>liha</i>
<i>halb</i>	<i>voolama</i>	kuu
(puu)koor	<i>lill</i>	<i>ema</i>
<i>sest, sellepärast</i>	lendama	mägi
kõht	<i>udu</i>	suu
suur	jalg	<i>mürk</i>
lind	neli	kitsas
hammustama	külmuma	lähedal / ligi
<i>must</i>	<i>vili / puuvili</i>	kael
<i>veri</i>	andma	<i>uus</i>
puhuma	<i>hea</i>	<i>öö</i>
<i>kont</i>	<i>muru</i>	nina
hingama	<i>roheline</i>	ei / ära (eitus)
<i>põlema</i>	soolikad, sisikond	<i>vana</i>
<i>laps</i>	juuksed	üks
pilv	käsi	<i>teine / muu</i>
külm	tema	<i>isik</i>
tulema	pea	<i>mängima</i>
loendama	kuulma	tõmbama
lõikama	<i>süda</i>	lukkama
<i>päev</i>	raske	<i>sadama</i>
<i>surema</i>	siin	<i>punane</i>
kaevama	lööma	<i>õige</i>
<i>räpane</i>	hoidma (käes)	parem (käsi)
<i>koer</i>	<i>kuidas</i>	jõgi
jooma	taga ajama	sõidutee
<i>kuiv</i>	<i>abikaasa (mees)</i>	juur
<i>nüri</i>	mina	nöör
<i>tolm</i>	<i>jää</i>	<i>kõdunenud</i>
kõrv	<i>kui</i>	hõõruma
<i>maa (muld)</i>	(millegi) sees	<i>sool</i>
sööma	<i>tapma</i>	<i>liiv</i>
<i>muna</i>	<i>teadma (midagi)</i>	<i>ütleva</i>
silm	järv	sügelus
kukkuma	<i>naerma</i>	meri
kaugel	leht (puul)	nägema
<i>rasvane</i>	vasak (käsi)	<i>seeme</i>
<i>isa</i>	jalg / säär	õmblema
kartma	lebama (külili)	<i>terav</i>
sulg	<i>elama</i>	lühike

<i>laulma</i>	päike	pesema midagi / ennast
istuma	paistetama / paisuma	<i>vesi</i>
nahk (inimese)	saba	meie
taevas	too (seal)	<i>märg</i>
magama	seal	<i>mis</i>
väike	nemad	<i>millal</i>
nuusutama	paks	<i>kus</i>
<i>suits / toss</i>	õhuke	<i>valge</i>
sile / tasane (pind)	<i>mõtlemata</i>	<i>kes</i>
<i>madu</i>	see (siin)	lai
<i>lumi</i>	sina	<i>abikaasa (naine)</i>
<i>mingisugune</i>	kolm	<i>tuul</i>
sülitama	viskama	tiib
jaotama / lõhestama	kokku siduma / külge siduma	taskurätt
pigistama / pressima	keel	koos (kellegagi)
torkama / pistma	hammas	<i>naine</i>
seisma	<i>puu</i>	<i>mets</i>
<i>täht (taevas)</i>	pöörama (suunda muutma)	uss
kepp / pulk	kaks	teie
<i>kivi</i>	oksendama	<i>aasta</i>
otse, sirge	käima / jalutama	<i>kollane</i>
imema	<i>soe</i>	

Eesti kurtide viiped

lõ-e – Lõuna-Eestist pärit eesti kurt,

põ-e – Põhja-Eestist pärit eesti kurt,

= – identselt esitatud viibe,

erinev – erinev viibe,

srm – sõrmendatud kujul esitatud,

sün – sünonüümse moodustuskohaga esitatud viibe,

eri – erineva moodustuskohaga esitatud viibe,

KK – käekuju,

MK – moodustuskoht.

	lõ-e	põ-e	sünonüümid	tulemus	viibe
1. kõik				=	5 [D], /O/
2. <i>ja (sidesõna)</i>				=	srm, o
3. <i>loom</i>			L = A. = Y	sün KK	L, O'
4. <i>tuhk</i>			J [D] = D, o [l] = /O/	sün KK, MK	D, /O/
5. millegi juures			J [B] = B, /O/ [s] = /O/	sün KK, MK	J [B], /O/ [s]
6. selg			B = J = A.	sün KK	B, seljal
7. <i>halb</i>				=	I, /O/
8. (puu)koor			F. = .B	sün KK	F., l
9. <i>sest, sellepärast</i>	A, []	K, s		eri KK, MK	
10.kõht				=	.B, \=/
11.suur			5 = .B	sün KK	5, /O/
12.lind			L_ [L^, B] = B, o [/O/] = /O/	sün KK, MK	B, /O/
13.hammustama			5 [5:] = L:, o = k	sün KK, MK	5 [5:], o
14. <i>must</i>				=	J, o<
15. <i>veri</i>				=	E [5:],)
16.puhuma			U_ = /O/	sün MK	B, U_
17. <i>kont</i>			5: = V:, [] = k	sün KK, MK	5:, []
18.hingama	B, O	5, []		eri KK, MK	
19. <i>põlema</i>			V = K	sün KK	V, /O/
20. <i>laps</i>	Q, /O/	B, /O/		eri KK	
21.pilv				=	5:, /O/
22.külm				=	Aa, /O/
23.tulema			J = F.	sün KK	J, /O/
24.loendama			J = B = L	sün KK	J, l
25.lõikama			k = /O/	sün MK	V [K], k
26. <i>päev</i>			5 [D] = 5	sün KK	5 [D], /O/
27. <i>surema</i>				=	B_, []

28.kaevama			l = /O/	sün MK	.B, l
29.räpane			5 = J [5]	sün KK	5, l
30.koer				=	B, \
31.jooma	E, O	S, O		eri KK	
32.kuiv	A, l	A, s		eri MK	
33.nüri				=	A., l
34.tolm			Q = 5, l = /O/	sün KK, MK	Q, l
35.kõrv			J = Ao	sün KK	J,)*
36.maa (muld)	B_ [B], o [/O/]	F., /O/		eri KK, MK	
37.sööma			E = Ao = D	sün KK	E, O
38.muna				=	.B, l
39.silm				=	J, (o)
40.kukkuma			K = 5 = .B, l = /O/	sün KK, MK	K, l
41.kaugel			J = .B	sün KK	J, /O/
42.rasvane				=	5: [A], l
43.isa				=	J, U
44.kartma			K = V: = A = Aa, l = /O/	sün KK, MK	K, l
45.sulg				=	L^ [L :, L^], k
46.mõned				=	J, /O/
47.kaklema			Aa = J:	sün KK	Aa, /O/
48.tuli (lõke)				=	V, /O/
49.kala				=	B, k
50.viis				=	5, /O/
51.ujuma				=	.B, /O/
52.voolama			5 = L:	sün KK	5, /O/
53.lill			k = /O/	sün MK	E [5], k
54.lendama				=	B, /O/
55.udu				=	5, /O/
56.jalg				=	B, jalal
57.neli				=	4, /O/
58.külmuma				=	Aa, /O/
59.vili / puuvili			E [5:] = L_ [L^]	sün KK	E [5:], l
60.andma				=	F. [B], /O/
61.hea				=	A., /O/
62.muru				=	4, /O/
63.roheline	5, O	5, o		eri MK	
64.soolikad, sisikond			O = Ao	sün KK	O, \=/
65.juuksed			O = D = L^ = 5	sün KK	O, O^
66.käsi				=	5, /O/
67.tema			J = A. = F.	sün KK	J, /O/
68.pea				=	B, O^
69.kuulma			J = .B = S = L	sün KK	J,)*
70.süda	A.,]	Q,]		eri KK	
71.raske				=	A, /O/
72.siin				=	J, /O/

73.lööma				=	A, /O/
74.hoidma (käes)				=	A, l
75.kuidas				=	5, /O/
76.taga ajama			A. = J, k = /O/	sün KK, MK	A., k
77.abikaasa (mees)				=	O, s
78.mina				=	J, []
79.jää			.B = F.	sün KK	.B, /O/
80.kui	Aa, /O/	B, /O/		eri KK	
81.(millegi) sees				=	J, l
82.tapma				=	Aa, l
83.teadma (midagi)				=	J, O'
84.järv			5 [J] = 5	sün KK	5 [J], /O/
85.naerma				=	V:, U
86.leht (puul)				=	L [^] [L :, L [^]], k
87.vasak (käsi)				=	5, /O/
88.jalg / säär			B = S	sün KK	B, jalal
89.lebama (külili)			V = K = B, l = s	sün KK, MK	V, l
90.elama				=	F., \=/
91.maks				=	Q, \=/
92.pikk			J = F. = B, /O/ = k	sün KK, MK	J, /O/
93.täi			O = Ao	sün KK	O, /O/
94.mees				=	J, o ₋
95.palju				=	.B, U ₋
96.liha			y< = Y	sün MK	J, y<
97.kuu				=	L [^] [L :, L [^]], /O/
98.ema				=	.B,)
99.mägi				=	5, /O/
100. suu				=	J, O
101. mürk				=	J [J:], y<
102. kitsas				=	A, l
103. lähedal / ligi	B, s	J [B], o, [s]		eri KK, MK	
104. kael			S = B = L:	sün KK	S, Y
105. uus	B, s	B, l		eri MK	
106. öö				=	B ₋ , k
107. nina				=	J, o
108. ei / ära (eitus)				=	.B, /O/
109. vana	Aa, U	Aa,)		eri MK	
110. üks				=	J, /O/
111. teine / muu				=	V, /O/
112. isik			[] = /O/	sün MK	L:, []
113. mängima			D = 5	sün KK	D, /O/
114. tõmbama			5 [Aa] = Aa = Ao	sün KK	5 [Aa], /O/
115. lükkama			5: = B = 5	sün KK	5:, /O/
116. sadama				=	5:, /O/
117. punane				=	A,)

118. õige			B = O, k = /O/	sün KK, MK	B, k
119. parem (käsi)				=	5, /O/
120. jõgi				=	L:, /O/
121. sõidutee	V: [L:], k	A [B], /O/		eri KK, MK	
122. juur	5, l	5, =		eri MK	
123. nõör			Ao = O = S	sün KK	Ao, /O/
124. kõdunenud				=	5 [D], /O/
125. hõõruma			k = l	sün MK	B, k
126. sool				=	5:, U
127. liiv				=	D, /O/
128. ütleva			J = 3^	sün KK	J, O
129. sügelus			s = l = = = \=/	sün MK	5:, s
130. meri				=	5, /O/
131. nägema			V = J	sün KK	V, (o)
132. seeme			Ao = D = L^	sün KK	Ao, l
133. õmblema			O = Bb, k = /O/	sün KK, MK	O, k
134. terav				=	A., l
135. lühike			J = F. = B	sün KK	J, /O/
136. laulma			.B = J	sün KK	.B, /O/
137. istuma			s = /O/	sün MK	V:, s
138. nahk (inimese)				=	L_ [L^, Ao], o [k]
139. taevas			F. = 5	sün KK	F., /O/
140. magama				=	.B,)
141. väike				=	.B, /O/
142. nuusutama			J = D = Ao = B	sün KK	J, o_
143. suits / toss				=	5:, /O/
144. sile / tasane (pind)			s = l = /O/	sün MK	B, s
145. madu			K = J = J:	sün KK	K, /O/
146. lumi				=	5, /O/
147. mingisugune			J = J [5]	sün KK	J, /O/
148. sülitama				=	L^, O
149. jaotama / lõhestama				=	B, k
150. pigistama / pressima			A = A^ = 5:	sün KK	A, l
151. torkama / pistma			l = /O/	sün MK	J, l
152. seisma				=	V, l
153. täht (taevas)				=	5:, l
154. kepp / pulk				=	A, /O/
155. kivi				=	J:, U
156. otse, sirge			l = /O/ = U	sün MK	B, l
157. imema			O = /O/	sün KK	E [5:], O
158. päike				=	E [5], /O/
159. paistetama / paisuma			s = /O/	sün MK	5:, s
160. saba			/O/ = = = k	sün MK	J, /O/
161. too (seal)				=	J, /O/
162. seal				=	J, /O/
163. nemad			5 [D] = F.	sün KK	5 [D], /O/

164. paks				=	5, /O/
165. õhuke			D = D [A.] = L [^]	sün KK	D, /O/
<i>166. mõtlema</i>				=	J, O'
167. see (siin)				=	J, /O/
168. sina				=	J, /O/
169. kolm			3 = M	sün KK	3, /O/
170. viskama			A [J] = E [5]	sün KK	A [J], /O/
171. kokku / külge siduma				=	A [^] , /O/
172. keel	L_ [L [^]], U	L:, U		eri KK	
173. hammas) = O	sün MK	J,)
<i>174. puu</i>				=	5, =
175. pöörama	B, /O/	A., l		eri MK	
176. kaks				=	V, /O/
177. oksendama			5 = 4	sün KK	5, O
178. käima / jalutama			V = B, l = /O/	sün KK, MK	V, l
<i>179. soe</i>				=	5:, U
180. pesema midagi / end				=	A, k
<i>181. vesi</i>	A., U	5, U		eri KK	
182. meie			B = 5 [D]	sün KK	B, /O/
<i>183. märg</i>				=	5 [D], /O/
<i>184. mis</i>				=	J, /O/
<i>185. millal</i>				=	5, /O/
<i>186. kus</i>				=	.B, /O/
<i>187. valge</i>				=	B, s
<i>188. kes</i>				=	K, /O/
189. lai				=	5, /O/
<i>190. abikaasa (naine)</i>				=	O, s
<i>191. tuul</i>	B, /O/	B, U_		eri MK	
192. tiib				=	B, /O/
193. taskurätt				=	L_ [L [^] , J], o
194. koos (kellegagi)			B = 3 [3 [^]] = 5 [D], l = s	sün KK, MK	B, l
<i>195. naine</i>	B,	A.,)		eri KK, MK	
<i>196. mets</i>				=	5, /O/
197. uss				=	J [J:], /O/
198. teie			B = F.	sün KK	B, /O/
<i>199. aasta</i>				=	A., O
<i>200. kollane</i>				=	I, k

Vene kurtide viiped

vn ee – Eestis sündinud,

vn m – väljaspool Eestit sündinud.

	<i>vn ee</i>	<i>vn m</i>	sünonüümid	tulemus	viibe
1. все, всё			[D] = [E]	sün KK	B_ [D], /O/
2. и				=	srn, /O/
3. животное	5:, []	B_, \=/		eri KK, MK	
4. пепел, зола				=	D, /O/
5. у, около				=	B, s
6. спина	J, seljal	B, seljal		eri KK	
7. плохо, плохой			J = J:	sün KK	J:, o
8. кора				=	S [A], =
9. потому что	K, s	J, s		eri KK	
10. живот				=	.B, \=/
11. большой				=	5, /O/
12. птица	L [L^], /O/	B, /O/		eri KK	
13. кусать			[Aa] = [E]	sün KK	S [Aa], =
14. чёрный			V: = 5:	sün KK	V:, O'
15. кровь	J:, U	J, U		eri KK	
16. дуть			U_ = /O/	sün MK	D [5], U_
17. кость			V: = J:	sün KK	V:, k
18. дышать				=	5, []
19. гореть				=	M, /O/
20. ребёнок			/O/ = =	sün MK	F., /O/
21. облако, туча	5:, /O/	S, /O/		eri KK	
22. холодно, холодный				=	Aa, /O/
23. приходиться			/O/ = l	sün MK	V:, /O/
24. считать	5 [5:], l	J, l		eri KK	
25. резать	J, k	B, k		eri KK	
26. день				=	5 [D], /O/
27. умирать				=	B_, []
28. копать	A, /O/	.B, /O/		eri KK	
29. грязно, грязный				=	5, l
30. собака			5: = S	sün KK	5:, /O/
31. пить	S, /O/	A^, /O/		eri KK	
32. сухо, сухой				=	A, l
33. тупой	J, k	D, k		eri KK	
34. пыль			Q = F.	sün KK	Q, []
35. ухо				=	J,)*
36. земля, почва				=	.B, /O/
37. есть, кушать				=	D, O
38. яйцо	.B, O	5:, O		eri KK	
39. глаз				=	J, (o)
40. падать			K = J	sün KK	K, l

41. далеко, далекий			o = /O/	sün MK	J, o
42. жирно, жирный				=	R, /O/
43. отец, папа				=	Bb, O- [U]
44. бояться			V: = Aa	sün KK	V:, l
45. перо	5 [D], -	L^, L [L^], k		eri KK, MK	
46. несколько, некоторые				=	5, /O/
47. драться				=	A, k
48. огонь / пламя				=	M, /O/
49. рыба	B, k	B, /O/		eri MK	
50. пять				=	5, /O/
51. плавать				=	.B, /O/
52. течь, литься	J:, /O/	L^, /O/		eri KK	
53. цветок				=	E [5], o_
54. летать				=	B, /O/
55. туман				=	5, /O/
56. нога, стопа			B = .F	sün KK	B, jalal
57. четыре				=	4, /O/
58. замерзать / застывать				=	Aa, /O/
59. плод / фрукт				=	D [5:, D], l
60. давать				=	F. [B], /O/
61. хорошо, хороший				=	D [5:], O
62. трава				=	5, k
63. зелёный				=	J,)
64. кишки, внутренности			\=/ = l	sün MK	J, \=/
65. волосы			O = E	sün KK	O, O'
66. рука				=	5, /O/
67. он	J, /O/	L:, /O/		eri KK	
68. голова			B = L	sün KK	B, O^
69. слышать				=	J,)*
70. сердце	Q,	J,		eri KK	
71. тяжело, тяжёлый				=	B, s
72. здесь				=	J:, /O/
73. ударять			Aa = A	sün KK	Aa, /O/
74. держать (в руке)	A, /O/	Aa, /O/		eri KK	
75. как				=	K, /O/
76. догонять				=	A., k
77. муж				=	D, s
78. я				=	J, []
79. лёд				srm	srm, /O/
80. если				=	B, /O/
81. в				=	B, /O/
82. убивать				=	Aa, l
83. знать			O' = O-	sün MK	J, O'
84. озеро				=	O, /O/
85. смеяться				=	V:, U
86. лист (дерева)			l	sün MK	L^, L [L^], k
87. левый (рука)				=	5, /O/

88. нога, голень			B = S	sün KK	B, jalal
89. лежать (на боку)				=	V, l
<i>90. жить</i>				=	F., \=/
<i>91. печень</i>			Q = .F	sün KK	Q, \=/
92. длинно, длинный				=	J, /O/
93. вошь				=	Ao, /O/
<i>94. мужчина</i>				=	L_,)
<i>95. много</i>				=	4, U_
<i>96. мясо</i>				=	Bb, U_
97. луна				=	L^ [L, L^], /O/
<i>98. мать, мама</i>				=	Bb,)
99. гора	5, /O/	B, s		eri MK	
100.рот				=	J, O
<i>101.отрава, яд</i>				srn	srn, /O/
102.узко, узкий	L:, /O/	J, /O/		eri KK	
103.близко / рядом	J, o	B, s		eri KK, MK	
104.шея				=	L:, Y
<i>105.ново, новый</i>				=	B, l
<i>106.ночь</i>				=	5 [Aa], /O/
107.нос				=	J, o
108.ни, не (отрицание)				srn	srn [.B], /O/
<i>109.старо, старый</i>				=	A,)
110.один				=	J, /O/
<i>111.другой</i>	V, /O/	J, /O/		eri KK	
<i>112.персона</i>				=	L:, /O/
<i>113.играть</i>			D	sün KK	3^, /O/
114.тянуть				=	Aa, /O/
115.толкать			B = Aa	sün KK	B, /O/
<i>116.идёт дождь</i>			5 = J:	sün KK	5, /O/
<i>117. красный</i>				=	J, U
<i>118.правильно, правильный</i>				=	O, /O/
119.правый (рука)				=	5, /O/
120.река				=	L:, /O/
121.дорога	L:, /O/	B, /O/		eri KK	
122.корень				=	J, /O/
123.верёвка				=	J, /O/
<i>124.гнилой, прогнивший</i>				=	5 [D], /O/
125.тереть, протирать	D, k	A, /O/		eri KK, MK	
<i>126.соль</i>				=	3^, /O/
<i>127.песок</i>				=	D, /O/
<i>128.говорить, сказать</i>				=	J, O
129.царапанье	J:, l	J:, s		eri MK	
130.море				=	5, /O/
131.видеть				=	V, (o)
<i>132.семя</i>	Ao, l	J, l		eri KK	
133.шить	O, /O/	Bb, /O/		eri KK	
<i>134.остро, острый</i>			A = J:, k = o	sün KK,	A, k

				MK	
135.коротко, короткий				=	J, /O/
<i>136.петь</i>	.B, /O/	O, Y		eri KK, MK	
137.сидеть			V: = J:, s = /O/	sün KK, MK	V:, /O/
138.кожа (человека)	O, s	E, s		eri KK	
139.небо				=	5, /O/
140.спать				=	.B,)
141.мало, маленький				=	.B, /O/
142.нюхать			V = V:	sün KK	V, o_
<i>143.курево, дым</i>				=	5:, /O/
144.гладкий / ровный (поверхность)	.F, /O/	.F, s		eri MK	
<i>145.змея</i>	J, /O/	K, /O/		eri KK	
<i>146.снег</i>				=	5, /O/
<i>147.какой-то</i>				=	B, /O/
148.плевать	3o [K], O	D [B_], O		eri KK	
149.распределять / расщеплять	B, k	B, l		eri MK	
150.сжимать / сдавливать				=	5:, l
151.колоть / вонзять				=	J, l
152.стоять				=	V, l
<i>153.звезда</i>				=	V, s
154.трость / палка	A, /O/	L^, /O/		eri KK	
<i>155.камень</i>				=	A, k
156.прямо, прямой				=	B, /O/
157.сосать				=	J, O
158.солнце				=	E [5], /O/
159.опухать / набухать				=	E [5], s
160.хвост	J, ?	J, =		eri MK	
161.то, тот, та				=	J, /O/
162.там				=	J, /O/
163.они	J, /O/	B, /O/		eri KK	
164.толстый				=	5, /O/
165.тонкий / худой	I, /O/	J, /O/		eri KK	
<i>166.думать</i>				=	J, O'
167.это, этот, эта			K = J	sün KK	K, k
168.ты			.F = J	sün KK	.F, /O/
169.три				=	M, /O/
170.кидать	3o [K], /O/	A [5], /O/		eri KK	
171.связывать / привязывать			A^ = J	sün KK	A^, /O/
172.язык (орган)	J, U	L_ [L^], U		eri KK	
173.зуб			U = o_	sün MK	J:, U
<i>174.дерево</i>				=	5, =
175.поворачивать			J = L	sün KK	J, /O/
176.два				=	V, /O/
177.тошнить, рвать	5, O	5, []		eri MK	
178.ходить / гулять				=	V, l
<i>179.тепло, тёплый</i>				=	5:, U

180.мыть / мыться				=	A, []
<i>181.вода</i>) = O'	sün MK	Bb,)
182.мы	srn, /O/	5, /O/		eri KK	
<i>183.мокро, мокрый</i>				=	5 [D], /O/
<i>184.что</i>				=	J, /O/
<i>185.когда</i>	5,)	3 [3^]		eri KK	
<i>186.где</i>	srn, /O/	L [L^], /O/		eri KK	
<i>187.белый</i>				=	Q,]
<i>188.кто</i>				=	K, /O/
189.широкий				=	5, /O/
<i>190.жена</i>				=	D, s
<i>191.ветер</i>				=	B, /O/
192.крыло				=	B, /O/
193.носовой платок	L_ [L^], o	L_ [L^, J], o		eri KK	
194.вместе, с				=	5 [D], [
<i>195.женщина</i>				=	Bb,)
<i>196.лес</i>				=	5, /O/
197.червь				=	J [J:], /O/
198.вы	srn, /O/	.F, /O/		eri KK	
<i>199.год</i>				=	A., O
<i>200.жёлтый</i>				=	I, k

Eesti ja vene kurtide viiped

oletus – oletatav ilmnenud erinevuse põhjus,

ee 2 viibet – eesti kurtid esitasid kaks viibet,

lisa – kurtid esitasid täiendavaid moodustusühikuid,

dom k tüvi – dominantkeele tüvi,

osutav – viibe on osutava funktsiooniga,

tõlge ? – tõlkest tekkinud erinevused,

täht srm ? – sõnas oleva ühe tähe sõrmendamine.

	tulemus	märkus	oletus
1. kõik	eri KK		
2. <i>ja (sidesõna)</i>	eri MK		
3. <i>loom</i>	erinev		domin k tüvi ?
4. <i>tuhk</i>	=		
5. millegi juures	=	ee 2 viibet	osutav
6. selg	=		osutav
7. <i>halb</i>	erinev		
8. (puu)koor	erinev		tõlge ?
9. <i>sest, sellepärast</i>	=	vn m KK, lõ-e erinev	
10.kõht	=		osutav
11.suur	=		
12.lind	=		
13.hammustama	eri MK		
14. <i>must</i>	erinev		
15. <i>veri</i>	erinev		
16.puhuma	eri KK		
17. <i>kont</i>	=	ee 2 viibet	
18.hingama	=	lõ-e erinev	
19. <i>põlema</i>	eri KK		
20. <i>laps</i>	eri KK		
21.pilv	=	vn m eri KK	
22.külm	=		
23.tulema	erinev		
24.loendama	=	vn ee eri KK	
25.lõikama	eri KK		
26. <i>päev</i>	=	ee lisa KK	
27. <i>surema</i>	=		
28.kaevama	=	vn ee eri KK	
29. <i>räpane</i>	=		
30. <i>koer</i>	erinev		
31.jooma	=	vn m, lõ-e eri KK	
32. <i>kuiv</i>	=	põ-e eri MK	
33. <i>nüri</i>	erinev		

34.tolm	eri MK	vn lisa KK	
35.kõrv	=		
36.maa (muld)	eri KK	lõ-e eri MK	
37.sööma	=	ee lisa KK	
38.muna	erinev		
39.silm	=		
40.kukkuma	=		
41.kaugel	=	ee lisa KK, vn lisa MK	
42.rasvane	erinev		täht srm ?
43.isa	erinev		
44.kartma	=		
45.sulg	=	vn ee erinev	
46.mõned	eri KK		
47.kaklema	erinev		
48.tuli (lõke)	eri KK		
49.kala	=	vn m erinev	
50.viis	=		osutav
51.ujuma	=		
52.voolama	erinev		tõlge ?
53.lill	eri MK		
54.lendama	=		
55.udu	=		
56.jalg	=		osutav
57.neli	=		osutav
58.külmuma	=		
59.vili / puuvili	eri KK		
60.andma	=		
61.hea	erinev		
62.muru	erinev		
63.roheline	erinev		
64.soolikad, sisikond	eri KK		
65.juuksed	=		
66.käsi	=		osutav
67.tema	=	ee lisa KK, vn eri KK	osutav
68.pea	=		osutav
69.kuulma	=	ee lisa KK	
70.süda	=	lõ-e erinev	osutav
71.raske	erinev		
72.siin	eri KK		osutav
73.lööma	=	vn lisa KK	
74.hoidma (käes)	eri MK		
75.kuidas	eri KK		
76.taga ajama	=		
77.abikaasa (mees)	eri KK		
78.mina	=		osutav
79.jää	eri KK		
80.kui	=	lõ-e eri KK	
81.(millegi) sees	erinev		osutav

82. <i>tapma</i>	=		
83. <i>teadma (midagi)</i>	=	vn lisa MK	
84. järv	eri KK		
85. <i>naerma</i>	=		
86. leht (puul)	=	vn lisa MK	
87. vasak (käsi)	=		osutav
88. jalg / säär	=		osutav
89. lebama (külili)	=	ee 2 viibet	
90. <i>elama</i>	=		
91. <i>maks</i>	=	vn lisa KK	osutav
92. pikk	=	ee 2 viibet	
93. täi	=	ee 2 viibet	
94. <i>mees</i>	erinev		
95. <i>palju</i>	eri KK		
96. <i>liha</i>	erinev		
97. kuu	=		
98. <i>ema</i>	eri KK		
99. mägi	=	vn m eri KK	
100. suu	=		osutav
101. <i>mürk</i>	erinev		
102. kitsas	erinev		
103. lähedal / ligi	=		
104. kael	=	ee lisa KK	osutav
105. <i>uus</i>	=	lõ-e eri MK	
106. <i>öö</i>	erinev		
107. nina	=		osutav
108. ei / ära (eitus)	=		
109. <i>vana</i>	=	lõ-e erinev	
110. üks	=		osutav
111. <i>teine / muu</i>	=	vn m eri KK	
112. <i>isik</i>	=	ee lisa MK	
113. <i>mängima</i>	=	vn, ee lisa KK	
114. tõmbama	=	ee lisa KK	
115. lükkama	=	vn, ee lisa KK	
116. <i>sadama</i>	eri KK		
117. <i>punane</i>	erinev		
118. <i>õige</i>	=	ee 2 viibet	
119. parem (käsi)	=		osutav
120. jõgi	=		
121. sõidutee	=	ee lisa KK	
122. juur	erinev		
123. nõör	eri KK		
124. <i>kõdunenud</i>	=		
125. hõõruma	eri KK		
126. <i>sool</i>	erinev		
127. <i>liiv</i>	=		
128. <i>ütleva</i>	=	ee lisa KK	
129. sügelus	eri KK		tõlge ?

130. meri	=		
131. nägema	=	ee lisa KK	
<i>132. seeme</i>	=	ee lisa KK	
133. õmblema	=	ee lisa MK	
<i>134. terav</i>	erinev		
135. lühike	=		
<i>136. laulma</i>	=	vn m erinev	
137. istuma	=	vn lisa KK	
138. nahk (inimese)	erinev		
139. taevas	=		
140. magama	=		
141. väike	=		
142. nuusutama	eri KK		
<i>143. suits / toss</i>	=		
144. sile / tasane (pind)	eri KK		
<i>145. madu</i>	=		
<i>146. lumi</i>	=		
<i>147. mingisugune</i>	eri KK		
148. sülitama	eri KK		
149. jaotama / lõhestama	=		
150. pigistama / pressima	=	ee lisa KK	
151. torkama / pistma	=	ee lisa MK	
152. seisma	=		
<i>153. täht (taevas)</i>	erinev		
154. kepp / pulk	=	vn m eri MK	
<i>155. kivi</i>	erinev		
156. otse, sirge	=	ee lisa MK	
157. imema	eri KK		
158. päike	=		
159. paistetama / paisuma	eri KK		
160. saba	=	vn ee eri MK	
161. too (seal)	=		osutav
162. seal	=		osutav
163. nemad	eri KK		osutav
164. paks	=		
165. õhuke	eri KK		
<i>166. mõtlema</i>	=		
167. see (siin)	erinev		osutav
168. sina	=	vn lisa KK	osutav
169. kolm	=	ee lisa KK	osutav
170. viskama	eri KK		
171. kokku / külge siduma	=	vn lisa KK	
172. keel	=	vn ee & põ-e eri KK	osutav
173. hammas	erinev		osutav
<i>174. puu</i>	=		
175. pöörama	eri KK		
176. kaks	=		osutav
177. oksendama	=	vn m eri MK, ee lisa KK	

178. käima / jalutama	=	ee 2 viibet	
179. <i>soe</i>	=		
180. pesema midagi / end	eri MK		
181. <i>vesi</i>	erinev		
182. meie	eri KK		osutav
183. <i>märg</i>	=		
184. <i>mis</i>	=		
185. <i>millal</i>	erinev		
186. <i>kus</i>	eri KK		
187. <i>valge</i>	erinev		
188. <i>kes</i>	=		
189. lai	=		
190. <i>abikaasa (naine)</i>	eri KK		
191. <i>tuul</i>	=	põ-e eri MK	
192. tiib	=		
193. taskurätt	=		
194. koos (kellegagi)	eri MK	ee lisa KK	osutav
195. <i>naine</i>	erinev		
196. <i>mets</i>	=		
197. uss	=		
198. teie	=	ee lisa KK	osutav
199. <i>aasta</i>	=		
200. <i>kollane</i>	=		